

BIBLIOTECA
FUNDATIVNEI
UNIVERSITARE
CAROL I.

n° Curent 43688 Format _____

n° Inventar 20156 Anul _____

Secția Depozit III Raftul _____

SCRIITORII ROMÂNI CONTIMPORANI

PAGINI ALESE

CATON THEODORIAN

EPICE ȘI DRAMATICE

BUCUREȘTI

EDITURA LITERARĂ „CASA ȘCOALELOR“

Și întorcându-se reseninat pe
opincă, nu, Nită Trifan vor să iasă
strângându-și suba pe pieptul ce-i ră-
măsese desgolit. Dar atunci degete-
le lui atinsură medaliele reci și, ad-
cându-și aminte de galbenele ale fă-
lșase care-l învățaseră netă dată
cum trebuie să se poarte un brigadier,
se mai răsuși o dată cu fata la ma-
ior și, făcând front, rostî a doua oară,
înnecat, din adâncul sufletului lui
zămît:

— Scumpă greșală; să trăiești, dom-
nule măior.

Caton Mercurian

SCRITORII ROMÂNI CONTEMPORANI
In v. A. 20.156 PAGINI ALESE

CATON THEODORIAN

EPICE ȘI DRAMATICE

44990

BUCUREȘTI
EDITURA CASEI ȘCOALELOR
1921

CONTROL 1953

1956

pe 14/29

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota h36 8P

TOATE DREPTURILE REZERVATE

B.C.U. Bucuresti

C44990

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Caton Theodorian s'a născut la 14 Mai 1872 în orașul Craiova. Aci a absolvit cursul primar și gimnaziul. Studiile liceale și le-a întrerupt pentruca, după dorința familiei sale, să intre în școala militară. Dar cariera armelor nu se potrivea temperamentului său. Din școala militară pleacă — fugă — înainte de-a fi eșit ofițer și de pe la 17 ani se dedă scrisului. Se iese prin paginile «Literaturii», «Revistei Literare» și «Convorbirilor Literare» cu poezii de care azi mulți au și uitat. Serie schițe și nuvele și în 1891 apare cu un prim volum de proză: PETALE, în frunte cu o scrisoare-prefață a poetului Al. Macedonsky.

La 19 ani oferă «Teatrului Național» din orașul său natal o localizare: Manopere Electorale și cam la aceeași vârstă prezintă «Teatrului Național» din București piesa originală Patimă, ce cade în mâinile lui Aescanio, care o distinge ca pe o lucrare promițătoare de viitor.

Pe urmă vine la București spre a se înscrie în școala de științe politice și curând după aceea pleacă la Paris unde urmează studiile politice și diplomatice. La întoarcere face un stagiu de gazetărie. Il găsim pe la «Democrația» lui Delavrancea și N. Xenopol, la «Adevărul» lui Beldiman, secretar de redacție la «Nationalul» lui I. N. Iancovescu, sau la «Gazeta Poporului». Vreo doi ani conduce singur ziarele din Craiova: «Oltenia» și «Voința Craiovei».

Pe urmă, până la 1906, ocupă funcțiuni publice. În 1906 apare iar cu o colecție de schițe mai vechi, pe care «Semănătorul» o distinge elogiios.

Adevărata sa carieră literară începe la 1908, cu romanul SÂNGELE SOLOVENILOR, editat de institutul «Minerva». În anul următor mai dă, în aceeași editură, volumul de schițe și nuvele CALEA SUFLETULUI; în 1911 LA MASA

CALICULUI și în 1914 *POVEȘTEA UNEI ODĂI*, editată de «Flacăra». La 1915 îi apare volumul *CUM PLANGE ZINICA* în «Biblioteca pentru toți».

În 1913 se manifestă în teatru cu *ZIUA CEA DIN URMĂ*, un act scurt și fulgerător, jucat de compania Marioara Voiculescu la «Teatrul Modern», piesă pusă mai târziu și în repertoriul «Teatrului Național».

Peste doi ani, la 25 Martie 1915, «Teatrul Național» îi joacă comedia în patru acte *BUJOREȘTII*, care obține un succes răsunător și lungeste un sfârșit de stagiune până în luna Iunie.

În Decembrie 1916 părăsește Iașul, unde era refugiat, și începe o lungă pribegie prin Rusia, Suedia și Norvegia, Anglia, Franța, și Elveția. La Paris, în 1917—1918, conduce un birou de presă la legatia României sau colaborează vremelnice pe la ziare ca *Le Petit Parisien* ș. a. Dăci înecole e la Lausanne și Berna, formând în Elveția întâiul comitet de propagandă culturală românească sub auspiciile faimoasei Young men's Christian association cu doctorii Harthe și Hecker, Const. Banu, profesorul Irimia și alții.

La întoarcerea sa în țară în 1919, i se joacă la «Teatrul Național» din București *COMEDIA INIMII*, piesă psihologică în trei acte. Iar anul acesta *NEVEȘTELE DOMNULUI PLEȘU*, comedie în trei acte care a obținut un succes remarcabil pe scena «Teatrului Național».

A tradus din literatura franceză «Moarta înmormorată» și alte nuvele de Théophile Gautier, publicate în «Biblioteca pentru toți», «Procesul Clémenceau» de Al. Dumas fiul în editura «Altersohn», și pentru «Teatrul Național» piesele «Trecu o femeie» de Romain Coolus și «Amicul meu Teddy» de André Rivoire.

Unul din fondatorii «Societății Scriitorilor Români» și din mănunchiul de scriitori care au fost purtătorii graiului românesc în țările axi dextrobite, prin sedările ținute în Ardeal și în Bucovina în anii 1911—1913.

În comitetul de lectură al «Teatrului Național» din București de la expirarea mandatului domnului Iacob Negruzzi alesul colegiului dramatic.

BIBLIOGRAFIE

ROMANE ȘI NUVELE

- Sângele Solovenilor.** — Roman. Editura «Minerva», 1908.
Calea sufletului. — Nuvele și schițe. Editura «Minerva», 1909.
La masa calculului. — Nuvele și schițe. Tip. Poporul 1911.,
Povestea unei odăi. — Nuvele și schițe. Editura «Flacăra» 1914.
Cum plânge Zinica. — Schițe și nuvele. — In «Biblioteca pentru Toți», 1914.

TEATRU

- Ziua cea din urmă.** — Dramă într'un act. «Noua Revistă Română», 1912. Jucată la *Teatrul Modern*.
Bujoreștii. — Comedie dramatică în patru acte. Editura «Minerva», 1916. Jucată la *Teatrul Național* din București.
Comedia inimii. — Piesă în trei acte. 1919. Jucată la *Teatrul Național* din București.
Nevestele domnului Pleșu. — Comedie în trei acte. Editura «Viața Românească», 1921. Jucată la *Teatrul Național* din București.

TRADUCERI

- Moarta Inamorată și alte nuvele de Théophile Gautier.** In «Biblioteca pentru Toți».
Procesul Clemenceau de *Al. Dumas-fiul.* «Editura Altersohn», 1921.
-
-

ÎN ULIȚA UDRICANILOR

Lumea din ulița Udricanilor nu se mai putea odihni de răul lui Ivan, rândușul din curtea domnului Brănescu, revizorul dela tutunuri. Om cu nărav la băutura și arțagos când se 'mbătà, Ivan nu se potolià pânã ce nu-și mânca porția de bătaie dela stăpân și nu se culca nesorcovit. Iar când îl bătea domnu Brănescu pe Ivan, se ridicà în sus mahalaua. Căci de vo. bă bună nu vreà s'asculte:

— Du-te de te culcă, Ivane.

Aș! Se lua la hartă cu jupâneasa, se legà de trecători, îmbrâncià pe sergentul din post și nu se răcorià pânã ce nu spârgeà ce-i eșià înainte prin curtea și bucătăria revizorului.

Se făcuse obicei. Cum îl simțià revizorul că vine dela cârciumă cu luleaua neamțului, făuă multă vorbă, îl și umflă. Iar după ce-l desnodà bine și-i muià oasele frumos, Ivan se duceà să se culce, îmblânzit.

Unii ziceau că bine-i face revizorul: dacă-l mănâncă pielea! Alții se mirau cum poate să ducă la atâtea bătăi. Cei mai mulți îl învînovățiau pe revizor:

— Mai bine l-ar trimite cu Dumnezeu!

Căpitanul Spiroiu, care stătea pe-aproape de revizor și nu-și putea dormi somnul când începea zarvura în curtea domnului Brănescu, umblase c'o hârtie printre vecini, s'o dea la secție. Cerându-le s'o iscălească, le-a spus-o tuturor:

— O fi el de vină, Ivan! Dar ce strică mahalaua?

Cuvântul eră convingător și petiția ar fi iscălit-o cu toții; dar mai întâiu să se fi înscris căpitanul. Și căpitanul nu vroia nici să se strice cu domnul Brănescu în a cărui casă se ducea câteodată. A purtat hârtia în buzunar până ce i s'au ros dungile, și pe urmă a pus-o pe foc. N'o putea trimete numai c'o iscălitură, a băcanului, căruia revizorul îi ridicase brevetul de debitant fiindcă ținea tutunul la igrasie și-l vindea sfoegit. Ar fi mirosit cât de colo!

Tot din pricina lui Ivan, lumea îl privia chiondorâș pe revizor. În ochii tuturor trecea drept un om negru la suflet și puținii îi călcu pragul casei. Și tocmai de-aceea revizorul căta să se pună bine cu mahalaua și când eșia pe poartă dădea bună ziua cu toți vecinii ce-i

eșiau în cale. Dar din răspunsurile lor reci, cetiã el limpede cât de aspru îl judecã ei, și nu-i prea veniã bine. Mulți îi răspundeau numai ducând două degete la pãlãrie, iar prin case nu mai stãteau gurile:

— Cine-l mai aduse și pe ăsta în mahala!

— Nu l-o muta Dumnezeu la sfântu' Dumitru!

— Duce-s'ar învãrtindu-se ca ciocãrliile...

Și așteptând soroacele de mutat, mahalagii trăgeau cu ochii la colțul dela drum al casei, unde se lipiau de obicei biletele de închiriat. Dar pe locul acela nu se vedeã decãt o rãmãșițã de hãrtie, înegritã de vreme, cu cãteva litere șterse de soare, pe care-o bãteau vânturile ca pe-o frunzã îndãrãtnicã.

De necaz, decãteori izbucniã scandalul în curtea revizorului, vecinii ziceau cam dorindu-i-o:

— N'o s'o isprãveascã bine tutungiul!

Iar când îl mai vedeau și pe Ivan în mijlocul curții, cu obrajii osoși, stricați de vãrsat, cu buza rãsrãntã pe bãrbie, roș-vãnat, lat în spete și dãnd în dreapta și în stãnga cu nãdejde, se mirau toți cum nu-l face praf pe stãpãn'sãu. Cãci, altfel, pe Ivan îl știã de fricã o lume, și de el nu putea sã s'apropie om când îl apucau pandaliile.

Sergentul de ulițã mai bine o tuliã, slujnica se vãrã în gãrligiul pimniței și cucoana revizorului își luã pe Viorel, copilul, și se zãvoriã în casã.

Numai când îl simțiã pe revizor, Ivan înghetã. Clipiã repede din ochii lui verzi spãlãciți, își faceã brațul pavãzã vãzului și așteptã, îndobitocit, sã-i care stãpãnu-sãu dupã ceafã, pe subt fãlci, în cap, câte vrea el. Incet-încet se potoliã și, gemând închis, mergeã sã se culce pe patul de scânduri din șopron. Acolo slugile îl lãsau în pace pân'adoua zi, când se sculã mahmur, pipãindu-și cucuiele și privindu-și vãnãtãile. Dacă se treziã bine, se duceã sã-și deã pe ochi cu douã cãușe de apã dela fântãnã și s'apucã de lucru, de nici nu ți-ar fi venit a crede cã tot acela era Ivan cel din ajun.

Așa cum erã, pe Ivan nu-l urau mahalagii. Avea lipici la vorbã, portul curat, și chica lui rarã, galbenã, unsã și retezată pe ceafa-i pãrlitã, îi dãdeã o înfãțișare de copil îmbãtrânit fãrã vreme. Pe subt sprâncenele chele i se bãteau ploapele fãrã gene și-i licãriau ochii verzi apãtoși, liniștiți și supuși, în care nimeni nu putea sã ceteascã lãmurit. Ochii aceia erau ca niște cuiburi umplute cu apã strãnsã din picãtura ploii, ce dorm pãnã le turburã alte vijelii. Asemeni ochi trebuiau sã ascundã un suflet în stare de mare putere stãpãnitoare, dar a cãrui mânie puteã sã fie cumplitã. Și cum pe Ivan nu-l supãrã nimeni, nici n'aveã cine se teme de el. Doar pentru zilele revizorului se îndoiau vecinii. Și de-aceea ar fi

și vrut să-l știe mutat din ulița Udricanilor, până nu s'o întâmpla să răsufle, odată, Ivan.

Intr'o zi căpitanul Spiroiu văzându-l c'a pornit iar spre cârciumă și știind ce-l așteaptă pe urmă, s'a apropiat și i-a spus în-debinele lui:

— Nu te-ai săturat de bătaie, Ivane?

Atunci apele somnoroase ale ochilor lui alburii s'au clătît ca de-o adiere, sprâncenale-i spânoage au săltat încrețindu-i puțin fruntea și, stând din mers, Ivan i-a răspuns cu răgaz:

— Ce-o să fac! domnule căpitane; îmi sting și eu pojarul...

— Dar de bătaie nu te-ai săturat?

— De! Și și-a văzut de drumul lui, spre cârciumă.

Seara ce-a făcut Ivan în curtea revizorului, numai mahalaua știe! L-a repezit peste gard, ca pe-o otreapă, pe vistavoiul căpitanului care sărise să scape pe fata din casă pe care-i cășunase lui mai întâiu, a umplut de sânge pe olteanul care venise, semet, să se amestece, și i-a răsturnat tava bragagiului care se apropiase, bleojdind ochii și râzând ca un prost. Iar când a simțit pasul iute al revizorului, care eșise din casă cu pumnii încheștați, s'a'nfipt bine în picioare și, neclințit ca o stâncă, a primit potopul de palme și de ghionți ce i-au curs pe unde s'a nimerit, până când a ostenit brațul pedepsitor. Și după

aceea, cu mâna lingură subt nările pline de sânge, s'a dus de-a căzut morman pe dușumelele din șopron.

Mai mult de-o săptămână nu i s'a mai auzit gura și nimănuia nu-i venià a crede c'a putut ține Ivan atâtea zile nebătut.

— O fi fost mai bună papara de săptămâna trecută, râdea vistavoiul căpitanului, după uluci, cu alte slugi.

Locuitorii uliței așteptau, însă, cu frica în suflet:

— O să facă moarte de om într'o zi. Când l-o păli pe revizor, îl miruie.

Și dând din cap se despărțiau legând cruci:

— Mai bine de nu m'aș brodi pe-acasă...

*

Intr'o duminică de primăvară, călduță și cu ulițele tixite de lume, mahalaua se umplu odată de-un zgomot frământat. Veselia se frânse și poporul de slugi și de soldați, ce se sbeguiau pe maidane, alergă într'un îmbold spre casa revizorului de unde scăpau țipete ascuțite și vaete grele. Valuri-valuri, lumea se adunase puhoiu și sergentul de uliță, cu te-sacul scos, își făcea loc ghiontind și tăind drum viu subcomisarului care înaintă inimos. Până și vistavoiul căpitanului, cel care mâncase trântea delà Ivan, alergase într'un suflet la glasul fetei din casă ce-și

smulgea părul de subt testemel lângă trupul stăpâne-si, căzut la pământ.

Talazuri turburi de oameni se înghesuiau în uliță și la poartă. Și nimeni nu știa sigur ce s'a întâmplat. Se șoptia că Ivan a ucis pe revizor. Gloata se mișcă nehotărâtă când într'o parte, când într'alta, ca niște unde umflate, gata să rupă zăgazul, cătând zăpăcită pe moldovean și necutezând să pășească. Căpitanul Spiroiu, cu ochii cârpiți de somn, venia descins și vrând să răzbească strigă: loc. O cumătră se bătea peste gură și-l vaită pe revizor:

— Și-a făcut de cap!

Intr'aceea epistatul eșise vijelios din casă, cu știre că revizorul nu e pe nicăeri. Era o învâlmășeală de glasuri, de murmure, de căeli...

Până când, deodată, ca din pământ, se ivi pe gura puțului din curte căpățâna lătoasă și galbenă a lui Ivan care venia pe frânghia ciuturii, luptând să iasă la liman cu copilul revizorului în brațe. Și lumea se ușură: jucându-se pe lângă puțul unde începuseră să sleaiască niște puțari în ajun, Viorel scăpase în văgăună. Chipul nădușit al lui Ivan se deschisese de-un zâmbet viteaz și buzele ce-i tremurau dădură vestea:

— Mișcă!

Slujnica urlase la urechea nevestei revizorului:

— L-a scos cucoană!

Ulița răsuflase și prindea inimă. Cei defară năvăliau îndrăsneți în curte și lumea se împărțise. Unii de partea mumei, stropind-o cu apă rece ca să se deștepte; alții întindeau mâini voinice lui Ivan care se bălăbania pe frânghie și strigă răgușit:

— Dați mâna 'ncoace.

Pe copil, după aceea, îl scaldau într'o puțină cu apă dela streășină și-și venia în simțiri, otienind și vărsând o covăseală neagră pe gura-i învinețită. Noroc că puțul nu fusese adânc și ghizdurile erau scoase. Viorel se prăvălise de-a rostogolul, ca pe niște sâni moi.

După ce trecuse primejdia, se'ntorcea și revizorul dela cancelarie. De departe zărise strânsura dela poartă și, sigur că iar și-a dat în petec Ivan, venia glonț, cu pumnii gata să tabere. Ajunsese în curte și se uită după moldovean, să-l apuce și să-l sturască. Lumea se feriă înceată din cale-i și-i făcea loc. Domnu' Brănescu nu pricepuse decât când trecuse pe poartă. Văzându-și copilul leșinat, pe nevastă suflându-i în gură și pe bețiv, în genunchi, seaturându-l de mâini și de picioare, să învie, se clătină pe picioare și pumnii i se descleștară. Rămase amuțit și prinse știrea din guri necunoscute.

Viorel se deșteptase. Trăia. Revizorul se moleși pe pieptul lui Ivan și-și simți coa-

stele trosnind în strânsoarea îmbrățișerii lui. Capul i se aduse, umilit, pe umărul servitorului și buzele lui sărutară, în neștire, ceafa udă a lui Ivan. Și subț ochii mahalalei întregi, care aștepta să vadă sfârșitul, revizorul își deșertă buzunarul în palma lui Ivan.

*

La trei zile copilul se făcù bine. Se jucà sburdalnic prin curte, subț ochii mamei lui, și se ferià ca de mama focului de gura puțului unde încă nu isprăviseră oamenii. Iar Ivan pusese șapca pe sprânceană și se dusesse pușcă la cărciumă. Intr'o noapte băuse trei din cinci poli câți căpătase răsplată dela revizor.

Domnului Brănescu asta nu-i plăcè de fel și, oricât, să-l lase să-și scoate din capete nu-l răbdau obiceiurile.

Dar vrusesse să-i spună cu domolul:

— Ivane, te mănâncă pielea, Ivane!

Ce știa Ivan! Il luaseră ca din rusalii și băteà o căzăcească pe vine, de dupăia ulița până în răscruci. Săltà, jucà, sărià, trântià și fărâmà subț talpa cismelor lui răsadele noi din grădiniță, gonià trecătorii și fugărià pe cine-l ținea de rău.

— Să nu mă scoți din răbdări, Ivane! — îi asvârlise văzând așa revizorul, stăpânindu-și brațul ce repezise din umăr, să deà,

Atunci, însă, Ivan stătuse o clipă din joacă și se uitase prins de mirare la el:

— Ce? N'am și eu drept în casa asta?

Revizorul înghițise un nod sec și-și mușcase limba. Înțelesese că și l-a suit în cap pe Ivan și că i-a murit orice putere.

Intrase în casă scrâșnind printre dinți:

— S'a isprăvit! Acum el mi-e stăpân.

Incercase, după aceea, cu doctorii, cu leacuri, cu buruieni, cu de toate. Ii turnase picături în basamacul cârciumarului cumpărat, cinstise pe comisar să vină să-l sperie cu dormitul la secție. De geaba. Otrava din basamac o simțise la limbă și scuijase jos, iar de stăpânire habar n'avea. Sugea cât șapte subt ochii revizorului, se îmbătă de huiiau văzduhurile, și de nimic nu se mai temeă. Iar dacă luă revizorul cu asprime, să-l înfrunte, el ridică priviri ostenite:

— Da, ce? N'am și eu atâta drept în casa asta?

Revizorul făcea venin și se ducea de se plângea nevستی-si:

— Asta-i belea curată cu moldoveanu!

— Ci dă-l la pustia dragă, zicea ea, ce-ți mai bați capul? Nu mai ai încotro de-acuma încolo. Lasă-l, că se trezește el până mâine.

Se obisnuise revizorul, se deprinseseră vecinii, învățaseră trecătorii și acuma toți îl fericiau pe Ivan:

— Și-a găsit și el norocul, săracul. Lasă să mai bea și nebătut.

Iar pe revizor îl priviă altfel mahalaua, dacă știa să rabde pe Ivan de când îi scăpase copilul de la moarte.

Dar lui Ivan lumea nu-i dădeà mult de trăit :

— O să-și arză ficații de atâta spirit.

Unii i-o spuneau în față :

— Iți scurtezi zilele, Ivane.

El le răspundeà râzând, cu buzele ude de rachiu :

— Beat să mor! N'am și eu atâta drept în casa asta!

Trecând așa, se torceà vremea și Ivan se învechise nesupărat în curtea revizorului. Locul i se făcuse drag și se gândiă că aci o să închidă și ochii. Acuma începuse să-l muncască gândul de moarte. Ei, dar avea cine-l îngropa : revizorul. Atâta drept aveà și el în casa aceea!

Și'n ulița Udricanilor nimeni nu mai plecà urechea spre curtea domnului Brănescu când se îmbătà Ivan, și nici nu-i mai purtau socotelile mutatului.

*

Așa a mers bine până într'o zi fierbinte de Iunie. Slujnica luase pe Viorel și se dusesse să-l plimbe prin grădina bisericii, unde

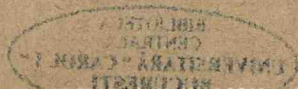
se strângeau copiii. Acolo, jucându-se prea mult cu capul gol prin arșiță, slujnica băgă de seamă că lui Viorel i se roșesc obrazii și se pomeni cu el că-și lasă fruntea grea în poala ei, plângându-se de durere în creștet. Până să-i pună pălăria și să-l ia de mână ca să plece, copilul a și picat jos cu limba legată. Servitoarea speriată, l-a prins în brațe și a dat fuga cu el acasă, unde văzându-l mamă-sa, și simțind că nu e bine de fel ce e cu copilul, a început a plânge și s'a gândit să trimeată numai decât după doctor.

Caută-l pe Ivan, — Ivan la cărciumă. L-au cós dela răcoare buimac și chiorând din ochi de frica soarelui. Stăpână-sa i-a șoptit cu un oftat:

— I-e rău băiatului, — dă fuga.

Ivan a ıntins urechea, s'a scuturat pe picioare ca un câine căruia i-ai turnat o găleată de apă în spinare, s'a șters repede cu dosul palmei pe gură și a rupt-o de fugă, desmeticit, pe drum drept, de nu i se mai vedeau picioarele.

Doctorul a spus că e meningită și l-a lăsat pe Viorel cu pungi de gheață pe moalele capului, zicând că mai vine. A doua zi i-a fost și mai rău. I-se lipiseră ochii și nu auziă pe nimeni. Il frecau, îl strigau, îl desmierdau. Nu mai simțiă. Apă la creeri! Și doctorul n'a

mai putut ascunde adevărul: o minune a lui Dumnezeu îl mai scapă. A patra zi și-a dat sufletul, cu gura uscată de friguri și deschisă de sete, frumos ca o cadră.

La picioarele patului Ivan plângea la rând cu părinții, zdrobiți. Și după trei zile l-au scos să-l ducă la groapă. Toată mahalaua se strânsese iară în curtea revizorului, să jelească pe copilul mort fără de veste.

Pe urma dricului Ivan era cel dintâiu. Apăsase loc la căpătâiul cosciugului, pusese capul pe scândură și se agățase de arcurile dricului, târându-și pasul, târăganat, până la cimitir. Acolo s'a dat deoparte, plângând încet și privind cu durere în apele ochilor lui umflați, până ce a căzut cel din urmă bulgăre de pământ peste capacul cosciugului.

Iar după ce a tăcut cimitirul de plâns și s'a golit de lume, a luat-o și el — păș-păș — spre oraș, cu capul în piept. I-ar fi plăcut să fie un drum lung, care să nu se mai isprăvească. Acasă a ajuns pe când se așternea întunericul nopții tăcute și adânci.

Ferestrele delă odaia unde se prăpădise copilul stăteau deschise și părinții nu cutezaseră să intre acolo. Rămăseseră lipiți unul de altul, pe-un colț de bancă, în geamlâc, și plângeau tăcuți, privind afară, în curtea neagră. La lumina lămpei unsuroase ce atârna din tavan, în trecere, Ivan le văzuse lacrimile picurând

și-i privise lung. Toată curtea se cufundase într'o muțenie nepătrunsă, aceea pe care o lasă moartea după ce a trecut.

La bucătărie, în șopron, prin bătătură, Ivan nu-și mai găsiă loc. Dăduse în lături talerul cu demâncare ce-i întinsese bucătăreasa, și eșise pe prispă. Nu-i era nici foame, nici sete, nici somn. S'a dus apoi de s'a pus jos, pe-o piatră de lângă fântână, cu mâinile încrucișate pe genunchi.

Revizorul deslușindu-i pașii s'a aplecat peste parmaclâcul geamlâcului, afară:

- Tu ești, Ivane?
- Eu, conașule...
- Nu te-ai culcat?
- Nu.
- Nici noi...

Sufletul lui Viorel par'că trecuse printre dâșii. Răsăriă luna. Văzduhurile se înroșiau. Se făcuse târziu.

Revizorul simțiă că-l prinde cu frig. Nevastă-sa i-apucase mâna și și-o apăsa tare, pe piept.

Ivan venise în dreptul geamlâcului și-și scosese șapca din cap. Par'c'ar fi vrut să mai zică ceva.

- Du-te de te culcă, Ivane.
 - O fi și vreme, conașule... Să mă duc.
- Și dus a fost. Din noaptea aceea nu i s'a mai știut de urmă lui Ivan.

GREȘALA

Veștile cele bune se răriau și geanta lui Bulucea, postașul, începuse să se ușureze. Celor ce năvăliau la primărie de cum îl vedeau că se oprește cu cărucioara — mume și tați, femei și fete supte de plâns, cărora dela o vreme mai că n'avea ce le aduce — bietul poștaș le spuneà ca să nu le strice inima:

— Mâine; mâine v'aduce Bulucea la toți...

«Mâinele» acesta ținea, însă, cam de vreo trei săptămâni și în loc să sporească, veștile dela mobilizați se împuținau. În loc de scrisori și cărți poștale fără timbru și fără ștampilă, Bulucea lăsà în fiecare zi pe masa primăriei câte două-trei gazete proaspete. Războiul se isprăvisese, bulgarii îngenunchiaseră la București, românii rămâneau stăpâni pe două județe mari și frumoase, iar oștirile aveau să treacă pe picior de pace. Două-trei săptămâni încă, și fiecare aveà să-și vadă pe al lui, dacă l-o fi păzit Dumnezeu și de boale. Deocam-

dată oștirile făceau carantină pe marginea Dunării și gazetele tipăreau liste lungi de morți. În auzul obștii strânse la primărie, notarul din Prisiceni, cetia pomelnicul în fiecare seară. Iși începea cetitul într'un huet de glasuri nerăbdătoare și isprăvia în mijlocul murmurilor scăzute și al oftărilor lungi. Cei ce primiau o veste rea, nu mai așteptau până la urmă ci dădeau fuga în jelete și smulgeri de păr, purtând svonul dealungul ulițelor pustii și negre. Și'n noapțile lungi nu mai adormiau plânsetele văduvelor, părinților, fraților și surorilor rămași. S'a dus unul, s'a dus altul, — s'a dus • groază de flăcăi!...

Moș Niță Trifan venia și el la primărie să asculte, băgător de seamă, cetirea numelor rostite de notar, care se opria câteodată să-și desnece glasul ori să sughită un «Dumnezeu să-l ierte, săracu!», după vreun nume mai drag. De-o săptămână ținea canonul ăsta pentru moș Niță, care nu știa nici de mai trăește, nici de i-a murit băiatul. Pe babă însă o îmbărbătă mereu și'n fața ei nu-și descoperia grija:

— Ți-a e un voinic și jumătate: nici glonțul nu-l nimerește, nici boala nu-l molipsește. Dar mulți mai sunt pe listele alea de morți, Ilinco: sute și mii!

— De ce nu serie?

— Ce să mai scrie! Ei acuma au pornit înapoi, vin, și ori fi pe aproape!

Dar într'o Joi, moș Trifan, care începuse să prindă puțină nădejde, zăbovi cam mult la primărie și baba, pierzându-și răbdările, se îmbrobodise să se ducă după el și chiar trăsesese drugul porțiței. Când să iasă îl și zări pe moș că se'ntoarce însoțit de primarul cu care vorbiă aprins. Era în preajma casei lui și n'o vedeă; iar primarul pășiă alătura, încuviințându-i vorbele:

— Ferește că nu se poate, moș Trifane: gradul e onorul soldatului și fala lui!

Veniau încet, târăganat, și babei i se părură moșul ei mai bătrân c'o sută de ani. Dintele bănuelii o mușcă rău de inimă; alergă în calea lor ținându-și răsufletul:

— Ce-ai aflat? E rău de el? Spune-mi odată.

— Nu se știe încă.

— Dar ce-ai atunci? Ce te-ai întunecat?

— O vorbă; o vorbă proastă și neadevărată. Dar spun toți că nu se poate; o brodeală! Și lipindu-și coșul pieptului lui scobit de umărul uscat al bătrânei, intrară amândoi tăcuți în curte, iar primarul mai strigă odată peste uluci, ducându-se:

— Culcă-te liniștit, moș Trifane, că una ca asta nu se poate; altfel se scrie în gazete despre un sergent.

Dar vorbele astea, neînțelese, o împinseră la plâns pe baba Ilinca și moș Niță se văzuseră silit să se gândească și la ea:

— Ci nu mai trage rău, muiere, dacă-ți spun odată că nu știi nimic. Iar dac'o fi dela Dumnezeu, să te gândești la câți s'au dus. Sute și mii sunt pe listele alea și ce-o fi de alți o fi și de noi. Apoi întorcându-se la îndoiala din sufletul lui :

— Lasă că aflu eu; plec la noapte la București și tot aflu.

*

Moș Niță Trifan ajunsese la București prin turburișul cenușiu al unei dimineți umede. Iși lăsă carul și boii la cârciuma de la barieră unde trăgea de obicei, și plecă la cazarmă. Era cale lungă pân'acolo, la celălalt capăt al Bucureștilor. Ajunse și întrebă de colonel. Nu e. De ajutor. Nici ajutorul. Regimentul nu se întorsese. Il primî un căpitan de rezervă căruia își spuse păsul.

— Noi nu putem ști, moșule. Dar, dacă vrei, să-ți dau un bilet la minister.

— Unde e ministerul ?

Ii spuseră încotro s'apuce și porni cu biletul în chimir. Aproape de prânz nimerî și la minister. Când voi să intre arătând răvașul dela regiment, îl oprî plantonul :

— Nu face parale taicule... Să ceri învoire dela biroul de informații; uit'te colo, la stînga. Un ofițer tânăr îl ascultă și-i împlini urile unui bilet tipărit. Spre a-l dumeri mai e îi spuse ce să facă :

— Intri prin gang, urci scările amândouă și sus, la stânga; întrebi unde e personalul.

— La domnu' ministru? Ofițerul își învinse zâmbetul ce-i venise pe buze:

— La... Du-te dumneata unde-ți spun eu și ai să afli despre băiat.

— Să trăiți, domnule ofițer, și moșu trecu eu învoirea pe lângă planton și începù să urce.

Atâtea trepte! atât suiș! atâtea săli și atâtea fierbere! Așteptă până se mai rări gloata și începù să privească în juru-i. I se părea că uitase: la dreapta, la stânga, ori încotro i-au spus?

Un soldat în ținută cetià biletetele și îndreptă pe cei cu treburi. Își scoase și moș Niță biletul lui. Soldatul își aruncă ochii și-i arată pe unde să intre. Odaia aceea erà plină: ofițeri, civili, domni, cucoane, lume fel de fel. Tocmai după ce isprăviră cu aceștia, îl băgară de seamă și pe el. Un ofițer oaches înălță privirile-i întrebătoare asupra-i:

— Ce te-aduce, moșule? Bătrânul își bătea fundul căciulii în podul palmei:

— Ia, năcazurile, domnule căpitane... Am și eu un ficior mobilizat și nu mai știu nimic de el.

— Din ce regiment și ce contingent?

— Regimentul șase... Mihaiu-Viteazu; contingentul nouă sute; de rezervă...

— N'a scris de fel?

— Ba da, a scris... la început. Odată de-aici din București, pân'a nu porni; și 'ne'odată, nu știu de unde, că n'avea pecetie și nici timbru. De-atunci sunt trei săptămâni și mai bine, și n'a mai dat niciun semn. Ne-am luat de gânduri...

— Cum îl cheamă pe flăcău, întrebă un ofițer cu galon lat, un maior, cărunt, cu ochelari și cu vorbă dulceagă.

— Vasile Niță Trifan îl cheamă.

— Alți copii mai ai dumneata?

— Țsta, singur...

Maiorul care ținea în mână o condică, dete unui împiegat civil să caute. Căpitanul care vorbise la început își făcu mâna pâlnie la urechea maiorului și-i spuse ceva încet; maiorul clătină din cap și se 'ntoarse spre moș Trifan:

— Așteaptă puțin afară, moșule; să cercetăm și te chemăm noi. Moș Trifan se trase supus spre eșire și se prelinse afară.

După ce se 'nchise ușa, capetele ofițerilor se adunară asupra unei file din condică, pe care o însemnase împiegatul; maiorul îngână temător, par'că să nu s'audă de-afară:

— Vasile Niță Trifan; mort tifus; Turtucaia; douăzeci și nouă Iulie..

Încă un mort! Numai morți vestise în ziua aceea. Și trist, neștiind ce să hotărască, rotiă o privire obosită pe dimprejur:

— Cine merge să spună moșului?

Ofițerii se priviau lung, împiegații nu se mișcară depe scaune, furierii își făceau de lucru prin registre. Respectul acesta pentru părintele care își pierduse pe singurul copil, era în simțimântul lui, și-i plăcù maiorului.

— Dar nu-i putem ascunde. L-om pregăti; chemați-l înăuntru.

Când intră iară pe ușă moș Trifan, maiorul se simți și mai puțin tare. Bătrânul căzuse de-un zid, cu capul în piept și păr'că dormia din picioare. Urechea însă și-o ascuțise și așteptă pregătit. Ar fi fost prea mare norocul ca al lui să fi scăpat, când sfertul de ceas cât stătuse până să-i vină rândul, buzele maiorului nu rostiseră decât cuvântul: «mort» și nu văzuse decât ochi plânși. Maiorul își căută un loc mai bun pe scaun și se sili să nu spună adevărul dintr'odată. Bătrânețele lui moș Trifan îl înduioșaseră și înfățișarea lui îl muiă :

— Dumneata știi carte, moșule ?

— Știu puțină, domnule maior.

— Cunoști și gradele, văd.

— Păi cum, dac'am fost în oștire și-am făcut războiul; războiul ăl mare, cu păgânii. Ți-ai războiu !

— A ! veteran !

— Și încă de-ăi de-au trecut Dunărea, prin ploaia de ghiulele ! Și-și desfăcu șuba spre a-și arăta pieptul cămășii pe care stră-

luciau, cusute două medalii. Am și *Trecerea* și *Apărătorii*: dela Smârdan...

Maiorul se ridică în sus și un scurt huirit de seaune împinse, glăsui ca semnalul: drepti! Toți ofițerii își îndreptară busturile pe locurile lor.

— Frumos de dumneata, moșule; și vreun grad avut-ai?

— Brigadier... în al treilea de călărași.

— Dar prin gazete cetești? o mai lungi maiorul, tot ca să-și depărteze ținta.

— Cetește notarul și pentru noi.

— Atunci, se legă de acest răspuns maiorul, s'or fi cetit la primărie comunicatele ministerului ce tipărim în ziare? De numele băiatului dumitale n'ai dat cumva?

— Ba tocmai, își smulse vorba bătrânul ducând mâna la cingătoare și scoțând ziarul, tocmai; și de-aia am și venit, că stă scris: Vasile N. Trifan. El să fie?

— Dac'ai cetit, așa trebuie să fie, moșule; și fă-ți inimă—încercă să încheie ofițerul—că pentru țara lui a murit.

— Nu, nu! ridică glasul moș Trifan, m'am pregătit eu de-asta și nu sunt slab. Dar vroi să-mi spuneți dumneavoastră, dacă se poate? Băiatul meu avea grad, sergent!...

Maiorul își aruncă ochii pe matricola deschisă:

— Sergent, da; sergentul Vasile Niță Tri-

fan, și a murit cu onoare pe noul pământ al patriei, sub cutele drapelului cuceritor...

— Atunci, zise moș Niță, fără să se simtă măgulit de vorbele ce curgeau îmbărbătate din gura maiorului, de ce nu i s'a pus gradul și la gazetă?

Maiorul, care nu s'aștepta la o imputare, îngână încurcat :

— O fi fost vreo greșeală...

— Scumpă greșeală, domnule maior; foarte scumpă pentru mine! Numele la gazetă! fără grad! ca al fiteșcui... un sergent!... Să stea scris și să cetească tot satul! Ocara asta nu i se cădea. Sergent!... Măcar atâta, ce păcatele! Mi-e și rușine să mai scot capul între oameni.

Și întorcându-se resemnat pe opinci, moș Niță Trifan vroî să iasă strângându-și șuba pe pieptul ce-i rămăsese desgolit. Dar atunci degetele lui atinsesă medaliile reci, și aducându-și aminte de galoanele cele făloase care îl învățase, altădată, cum trebuie să se poarte un brigadier, se mai răsuci odată cu fața la maior și, făcând front, rostî a doua oară, înneecat, din adâncul sufletului lui rănit:

— Scumpă greșeală, să trăiți, domnule maior!....

LA MASA CALICULUI

Conu Tudorel vrù să i-o scurteze pușcașului:

— Ci mai ho, moș Ilie, că mi-ai împuiat urechile. N'ai vreà să mă mâi de nas, ca pe copii, acum. Dă-mi pace.

Boerul încăpățânat, pușcașul înfipt,—nu se înțelegeau, deși amândoi plecaseră voioși să împuște iepuri. Iar moș Ilie, pe lângă că țanțoș din firea lui, se credeà și cu drepturi asupra tânărului. Doar nu de-a surda îmbătrânise la curtea din Sălcioara, spunând basme și crescând țâncii boierești la gura sobii, când i se odihnià pușca în cui. Ș'acum, că le-a odrăslit tuleiele pe sub nas, să nu-i mai știe nici d'o vorbă! Nu-i stà gura de fel:

— De, boier ești, mare ești, stăpân mi-ești, dar de sfat bătrânesc să nu te lepezi cucoane.

Tudorel dete din umeri, strânse pușca sub-

suoară, iar sprâncenele-i fulguite de omăt, i se lăsară în jos, pe pleoape.

Tot se mai zăriă calea înainte. Dar prinsese să se întetească ninsoarea, ș'un vânt pizmaș îi bruftuiă dindărăt cu coșgemitele sburături de zăpadă, să-i deă jos.

Pășiră ce pășiră prin troian, tăcuți, până ce iar luă vorba bătrânul:

— Nu spuneam eu: mușcă crivățul pe la ceafă, ne cuprind troienii, ș'aci ni se 'nfundă, Hai ș'om întoarce, coane Tudorel, că de vânat ni s'a șters.

Conu Tudorel nu se dă:

— Tacă-ți fleoanca, odată!

— Ne-apucă noaptea, pierdem drumul. M'aș mira de nu ne-ar mirosi și lighioanele.

Flăcăul trăgea din cărbunele stins la capătul lulelei, nu vreă s'audă, și-și chema ogarii, șuerând:

— Dulfa, Ciurez, Dragu!... Aici copii.

Ningeă, ca dintr'un ciur fără văcălie, lostopanele cât palma și se cuseau căpătâie de plapumă albă din poalele norilor, suri, până de vale, jos... Câinii veniseră lângă stăpân și mergeau alături, stând câteodată să-și scuture cojoacele de zăpada ce le îngheță spinările.

Răsbia moș Ilie, luptă Tudorel, și după ei opintiau câinii, sleiți, cât puteau. Merșeră ca vreun ceas încă, cu traista goală, nu se ivi nici picior de iepure și se înnoptă de zor.

Moş Ilie se cam umpluse şi-l mânca pe limbă. Dacă cu graiu înţeles numai vorbià, nici să tacă nu-i plăcèa; bombănià, acolo, vrute şi nevrute şi se ţineà după stăpân. Il docănià, îl sâcăia, dar se gândià şi cocoaşele să şi le încerce. Nu pentru el doar, pielea lui bucuros ş'ar fi pus-o orişicând zălog lupilor, dar se gândià la stăpânul neminţos şi la primejdie. Taman îşi pipăià patrontaşele când, scurt, cuconu Tudorel ciunti pasul, se întoarse şi se pomeni nas în nas cu bătrânul. În bătaia viforniţei ce-i gonise până aci dela spate simţi că-l orbeşte spuzeala şi se clătină puţin pe picioare. Prinse, totuş, a râde:

— Acu-i acu, moşule; mai mergem, ori ne'ntoarcem, cum ziceai?

Moş Ilie se uità la flăcău şi se crucià:

— Incotro să 'ntoarcem? Acu-s mai aproape Gălbinaşii...

— Ce Gălbinaşi, moş Ilie? Nici în Potoceni n'am ajuns.

— După socotinţa dumitale, o fi. E! he! unde-au rămas Potoceni! De când am lăsat drumul Potocenilor! Acuma tăiem şuşeaua judeţeană. Se văd bulamacii telegrafului. Om avea noroc de-om dibui până 'n sat... Ş'acolo, s'a 'ncheiat, acolo mânem, că altcum nu e!

Lui Tudorel i-se făcuse foame de câine lihnit şi-i chiorăiau maţele.

— Da' niscai mâncare s'o găsi p'acolo?

— De, dacă prididim troianul până la cârciuma Vârzarului, — poate!

— Ia scapără ăl amnar, moș Ilie, să-mi stâmpăr foamea c'o pipă.

Bătrânul își sumese pulpana șubii și scoase cele de trebuință pentru aprins. Apoi întinse fitilul lui Tudorel de-și ațâță sgura de tutun.

Crivățul tăia ca brișorul, și mai cu seamă Tudorel nu-i mai putea răbdă înțepăturile, stând pe loc. O întinseră iar la drum, având drept țintă sârma telegrafului și stâlpii ce se arătau pe jumătate mai scurți în zăpada înaltă. Pe locurile unde erau grămezi de pietriș se ridicaseră vârfuri de mușuroaie albe, iar într'alte părți se vedeau insule de negreață. Tot luptând cu nămeții obosiseră și mai în glumă, mai adevărat, Tudorel veni la vorba moșului:

— Așa mi-o fi fost scris, moșulică, să-mi las ciolanele p'aici.

Dar moș Ilie nu înghițiă asemenea glume. La strâmtoare simțiă și mai tare cât de drag îi eră Tudorel, mai răsfățatul dintre toți copiii purtați pe genunchii lui.

— Dacă n'aș fi și eu p'aci pe aproape, de! Nu mă știu ele pe mine, dihaniile?!

Tudorel cunoștea credința bătrânului, îl știă că e neînfricat și se bizuiă, cu toate că nu se temea c'o să iasă lupii chiar după întâia zăpadă.

În cele din urmă îi împresură mantaua nopții și la o depărtare începù să licăre o luminiță slabă. Până într'acolo mai aveau de furcă însă și troianul creșteà repede, ca aluatul la dospelă. O țintiau amândoi fără clipeală, măcar că viscolul îi plesnià peste gene.

— O fi hanul Vărzarului? răsufă Tudorel.

— Nu-mi vine a crede... Poate cantonul șușelii.

Indreptau înnotând din greu, tăind piepții de omăt, spre lumină. Dela o vreme scânteierea pieri.

Atunci chiar că-l fripsese nițel la inimă pe Tudorel:

— S'a stins, moș Ilie.

— Ba nu s'a stins, am greșit noi din cale-i. Cantonul ține ferestrele spre răsărit; se vede că-l luăm pe din dos acuma.

Așa și era, deodată deslușiră ca o moviliță; iar dacă ocoliră puțin, după chibzuiala bătrânului, începù să se prefire o dâră gălbuie pe albelile așternute, și pe urmă iar le zâmbi lumina. Acuma numai aveau mult, o fașe de câți-va stânjeni, și ajunseră drept la ușe.

Ferestrele erau căptușite și astupate cu perdele de americană. Printre rosturile vătuite nu se zăria înăuntru. Traseră cu urechia: muțenie. Bătură: nimic. Atunci moș Ilie întoarse patul puștii și izbì cu nădejde în canat. Nu s'auzia

decât şușetul zăpezii ce se cerneà solzoasă pe troian, cum mai picase vântul. Sârma telegrafului prinse să trăsară și să-și scuture ciucurașii albi. Incepù să strige:

— Hei, jupâne picher, ia fă bine de deschide; coană Mandoo...

Până ce puse umărul și împinse să smințească ușa din balamale:

— N'auziți?...

— Cine-i?

— Iacă noi...

— Care voi?

— Boieru-meu, conu Tudorel din Sălcioara, și cu mine, Ilie Pușcașu.

N'având cum, femeea picherului trase zăvorul și ușa, împinsă în afară, bătători mormanul de zăpadă în perete.

În tindă era cald bine, pe vatră focul se cam stingea și odaia părea curățică. Tudorel, înainte de toate, ochi patul ce-i era merit pentru noapte: s'arătă bun, moale, se vede unde nu dormiă nimeni pe el.

— Dar de mâncat la dumneata, e rost gospodino? rupse Tudorel înfomătat, măsurând pe nevasta picherului, ce s'arăta țâfnoasă, cu mânilor încrucișate pe sân.

— N'am, domnule, n'am nimica, că-s singură; mi-aștept și eu omul cu merinde dela oraș; mâine d'o veni.

— Ce păcatele! La o casă de gospodari, pentru niște drumeți de creștini!...

— De, domnule, nu e!

Moș Ilie o știă pe Manda, calică vestită în șapte sate. Fierbeă de ciudă:

— La un războiu, ți-aș arăta eu că ai.

— Așa să am eu parte.

— Un puiu de găină.

— De unde?

— O strachină de fiertură...

— Neam!

— Un codru de mălaiu.

— Neam, neam..

— Ceapă, brânză, turtă...

— Neam, neam, neam!

Tudorel sâlnicit, se trântise îmbrăcat pe pat și suflă rotogoale de fum, pe gură, în tavan. Lăsase pe bătrân să se descurce el cu gazda.

Ogarii adulmecau după potaia picherului, ce-i mârâia de subt pat; o scuturare de ceafă și Manda se văzù nevoită să-și dea câinele afară, ca să se potolească ai musafirilor.

— Da o căldare ai? o mai întreabă pușcașul.

— Căldare? Ei... căldarea de mămăligă a noastră. Este.

Se gândiă c'or fi adus ceva drumetii să-și gătească.

— Ia dă-o 'ncoace.

Manda se sucì, se 'nvârtì, și eși pe ușița

din dos, de-aduse căldarea trântită p'un butoiu afară și în care fiersese păsatul, de dimineață. Se vedeă spoită cu scoartă de mămăligă uscată, pe dinăuntru. I-o luă din mână, merse de-o frecă cu zăpadă și veni cu ea curată, spilcă.

— Ți-o și curățai... Dar un pietroi s'o fi gășind?

Femeea se șterse cu degetele pe buze. Tudorel se ridicase într'un șold, pe perină, și se uită, mulțumit, la moș Ilie.

-- Ei? Ai, ori n'ai un pietroi?

În Manda, crăpă fierea de batjocura pușcașului, umflă gusa și zăboviă cu răspunsul.

— Nu spui? Nici atâta nu dai?

— Ba pietroiul este, la fântână... sântără.

— Ia fă-mi-te că te repezi de-mi adă unul; dar știi, frumos, mare, gogonat, — să ne-ajungă. La omul abraș se 'mpacă drumeții și cu bolovani.

Se codi, se mai sucì, dar îi făcu Manda pe chef. Aduse pietroiul, alb-gălbui, auriu ca o căpătână de varză acră.

Moș Ilie turnă apă din donița de după ușe, umplu căldarea, mai limpezì pietroiul într'o strachină, prinse ceaunul de cârlig pe vatră și atâta focul cu vreascurile uscate după sobă.

— Buun... Sare, zic e'ai avea.

Manda se uită la el gata să-l necinstească,

e'o râde, dar se lipsi și scoase o hârtioară dintr'un borcan din firidă.

— Așaaa... Dă 'ncoace. Pușcașul presără un praf de sare în apa ce începu să aburească și s'așeză grecește jos, lângă fiertura lui. Manda priviă, blandă, și înlemnise în capul oaselor.

Când începù să clocote apa, moș Ilie iar ș'aduse aminte de gazdă.

— Da niscai urez, ne dai?

Așa o luase că numai era loc de tăgadă, ș'apoi cam vrea să vadă și ea ce-o să isprăvească moș Ilie cu pietroiul, fiert în murătură și-n orez.

Avea o pungă plină, orez ca argintul. Dar se cam săturase și sbucniă înăcrită:

-- Dumneata mă râzi... Ce-o să iasă dintr'un pietroiu fiert?

-- Ai vedea...

Tudorel, de pe pat, urmăriă petrecania, își țineă râsul și sorbiă fumuri adânci. Căinii ațipiseră.

. După ce fierse și orezul, moși Ilie iar o luă pe nevastă.

— Acu... o lingură de unt.

— De unde să fie unt?.

— Grăsime...

— N'am, păcatele mele; nu e.

— Slănină, de, — o bucată...

— Slănină! Pichereasa își aduce aminte că în pod, la coș, între șunci și mușchiuleți, aveà și

o slănină mâncată pe jumătate. Dar nu se îndură.

— Slănină de... Ia cată.

S'o facă și p'asta. Se îndemną și după ce boscorodi prin pod, pe întunerice, veni ținând-o de sforcică, ca p'o mortăciune înghețată, de coadă.

— Atâta-i toată...

Moș Ilie o spală și p'aceea, tăie nodul și-o aruncă pe foc, în căldare. Fiertura începuse să forfote și să scadă și în toată casa plutiau aburi plăcut mirositori, ațâțând foamea cea mare a lui Tudorel și trezind câinii, ce deschiseră ochii și începură să caște nările.

— Acum să-mi dai cârpătorul de colo, că-l văd curat, încheie moș Ilie; pune masa și dă-ne linguri. Avea pichereasa și tacâmuri. Iar bătrânul cu colțul șubii mănușe, apucă căldarea de cârlig ș'o deșartă, cu gura în jos, pe tipsia de lemn. Pietroiul pocni pe scândură și pilaful, rumen și bun, cum nici turcii nu-l nimeresc, s'alese rotund și gras. Scoase pietroiul cu lingura și-l dete gazdei.

— Asta să-l rozi dumneatale, c'ai dinți mai sănătoși; boierul meu mănâncă pilaf.

Zăbăugă, se supuse, dar după ce-o arse pietroiul îl scăpă jos și o tulî din casă, pufnind.

Iar după ce conu Tudorel mănăcă de se sătură, mai rămase și moșului și se înfruptară și câinii.

După ce se ospătară, moșul chemă pe Manda

ș'o puse să facă patul boierului. Era roșie ca sfecla și tremură vargă când veni de afară. Moș Ilie nu se uită la ea.

— Acum să-mi așterni și mie 'o cergă, ici, lângă vatră ; iar dumneata, de ți-o plăcea te-i întinde alătura câinilor, că-s de neam.

N'avù încôtro și împlini poftele moșului. Și după aceea începură să sforăie, fiecare în colțul lui. Numai Mandei nu i se lipiă somnul de gene, în odăița rece de lângă vatră, unde se închisese și bombăniă.

Dimineața, când se sculară musafirii, picherul tot nu se întorsese. Manda, vânată de nesomn și opărită de necaz, le deschise ușa și-i urmări până ce-i văzù pierind în pânzele iernii.

Câinele casei se strecurase în tindă, rebegit, cu ochii urduroși și de el dete cu ochii întâiu Manda, după ce trânti ușa pe care eșiseră musafirii. Pe el se sără acum.

— Tu-mi mai lipseai, potaie, lighioană... Na, îndoapă-te, janghinosule.

Il apucase de după cap și-l dădea cu botul de cârpătorul unsuros, rămas pe scânduri. Și-i vâră pietroiul pe gură.

Apoi izbî ușa de perete și-l repezi c'un picior în pânțece, de se duse de-a berbeleacul, pe sus, căzând amețit pe salteaua albă și moale, din curte.

NENEA FANACHE

Par'că era o lozincă. Nu întâlneam un cunoscut, la Turnu, unde mă numise guvernul într'o slujbă nouă, fără să-mi zică :

— Du-te odată și pe la Meteleu, la nenea Fanache. Nu știi ce om de ispravă e, cum primește de bine și cum o să-ți placă la el. Du-te zău; să vezi...

De nenea Fanache dela Meteleu se vorbiă mereu în jurul meu. Auzeam că e un boier bogat, foarte bogat, bun, primitor și darnic, — din cale afară de darnic.

Ajutorul de primar îmi arătase un țigaret de chihlibar spunându-mi:

— Dela nenea Fanache... Și mi-l lăudă și el pe boierul din Meteleu, de nu-i mai stă gura. Să nu-l ocolești. Când te duci prin județ dă și pe la el odată. N'ai să te 'ntorci cu mâna goală...

— De-aia să mă duc? întrebai eu.

— Nu numai de-aia. Dar să vezi ce pri-

mire o să-ți facă! Ce casă ține! ce masă! Și ce suflet de om e!

Până și cucoanele mi-l ridicau în slăvi pe nenea Fanache. Nenea Fanache era corbul alb al județului și toți câți treceau pe acolo trebuiau să-l cunoască. Era singura fală a bunilor teleormăneni.

Cu toate acestea trecuseră vreo patru luni de când mă surghiunise stăpânirea la Teleorman și eu cunoștința faimosului moșier tot n'o făcusem. Așteptam să se ivească vreun prilej, să găsesc vreun pretext, să nu mă duc așa, netam-nesam. Și tot pândeam să-l găsesc pe nenea Fanache cu vreo abatere, cât de mică, la legea pe care o aplicam, ca să mă duc cu treabă. Nădejdea asta, însă, puteam să o las. Boierul dela Meteleu trăia în frica legilor ca cel de pe urmă supus al statului, și numai de pe moșia lui nu-mi veniau plângeri.

Intr'o zi prefectul îmi spuse și el:

— N'ai vrea să mergi odată pe Valea Vedei, la nenea Fanache?

— Ba aș vrea.

Și pentru că se ducea cu automobilul într'acolo, mă luă cu el:

— Hai cu mine, atunci. N'o să te mai sature. E un om rar!...

M'am dus și spun drept că nu mi-a părut rău. După trei poștii de drum șes, monoton și

plicticos, începură să ne împresoare livezile bogate, țarinele crescute, se făcură niște lucrări catifelate și coborârăm printr'o braniște de fagi, ca de vreo trei kilometri — un crâng plantat de nenea Fanache — din care nu mai eșirăm până la conac. Prinsă între salcâmi tunși, se ivi, apoi, o casă românească, înaltă, măreață, cu pridvoare arcuite; o grădină cu trandafiri fel de fel, cu pomi roditori, tarlale de fragi, rânduri de smeură și de coacăzi; în sfârșit se deschiseră odăile, îmbrăcate cu sofale turcești, nenumărate, — o gospodărie domnească. Și un om! un om! — aveau dreptate cunoscuții mei dela Turnu — un om cum n'am mai văzut! Niște ochi albaștrii, buni, o barbă tunsă scurt și albă, o față senină, un glas liniștit, cald, și un vino'nceoce necunoscut, ce se desprindea din toată făptura lui blândă și prietenoasă.

Prefectul, grăbit, n'a stat decât spre a lua o dulceață și după ce m'a dat în primirea lui nenea Fanache, a întins-o cu automobilul, în inspecții...

Și m'a ținut nenea Fanache la el, la Me-teleu, trei zile ce au trecut ca o clipă. Am petrecut acolo ca într'un raiu, și, mărturisesc mă învățasem cu binele de nici nu-mi venia să mai plec.

Un om singur, neînsurat, fără copii, înconjurat de o droaie de slugi vechi, ca de niște

prieteni, ca de o familie, — o atmosferă de curăție și de încredere, cum n'ai crede că se poate găsi pe pământ. Toate la el mergeau ca pe rotițe și rosturile se învârtiau strună, par'e-ar fi fost unse de-o mână dumnezeiască. Niciun sgomot nu turburà mișcarea, viața și sănătatea în care plutià colțul acesta binecuvântat. Livezile, unde osteniau zeci de brațe, pășunile păscute de vite trupeșe, eleșteul de subt plop, unde cădeau năvoade asvârlite de mâini dibace, stupăriile cu zumzet învâlmășit, crescătoria de gândaci de mătase, atelierul de țesut, înveselit de tinerețea țărăncuțelor harnice și de alergările suveicilor, toate își aveau rostuirea lor bună. Și era o plăcere mare să mergi dus de braț de nenea Fanache, să-i ascuți lămuririle spuse cu voce domoală și să privești, înminunăt, cum se întrec, acolo, toate, fără vâlvă, fără cicală, dintr'un îndemn tainic și fermecat.

Mai aveam de văzut grajdurile cele vestite, și economia de vite. Astea rămăseseră pe ziua de-a treia.

În ziua aceea, care era și ziua mea de plecare, nenea Fanache se sculase în ruptul zilei și când ne luam ceaiul în foișorul cu privilegii pe luncile Vedei, îl simțeam neastâmpărat și nerăbdător să ajungă la obișnuitul dar pe care îl făcea el oaspeților lui. Eu, prevenit, nu-i dădusem de loc prilejul dorit, și

mă făceam că nu văd sumedenia de lucruri-șoare drăguțe — figurine, rame, vase — puse în evidență pe mese, pe etajere, spre a-ți lua ochii și a te ispitî. La Turnu aflasem că bătrânul își urmărește musafirul cu priviri îndemnătoare până ce îi lunecă ochii, până atinge un lucru, ori admiră ceva, și i-l oferă numai decît. Iar musafirul nu poate face altfel decît să primească lucrul ales cu care-l dăruie bătrânul.

Tocmai pentru că știam, mă ferisem cât putusem să mă uit mai lung ori cu jînd la vreunul din lucrurile frumoase, a căror menire o cunoșteam. Mă arătasem ca un om fără gust, nepăsător de toate, mă strecurasem prin ispită vitejește și eram mulțumit că nu m'am desmintit mie însumi. Dar nenea Fanache făcea venin văzând că trece vremea și că s'apropie ceasul plecării mele, fără ca nimic din casa lui să mă fi ademenit, ca să-mi poată dă.

După dejunul, care fusese foarte gustos și foarte vesel, proprietarul mă duse în biroul lui, ca să-mi arate un «Alfa separator» model nou, o mașină de ales untul — mai ingenioasă și mai practică de cât toate cele cunoscute, — pe care o despachetase în ajun.

Cufundat în deslușirile interesante ale lui nenea Fanache și urmărindu-i experiențele, atinsesem vai! — ce zic atinsesem, chiar luasem în mână — tăietorul de hârtie, un dinte de

elefant șlefuit cu artă, și mă jucam cu el. Nenea Fanache, cu ochii lui jucăuși, îmi prinse mișcarea și cum mă văzù cu mâna pe fildeș, își uită aparatul și se repezì, peste masă, la mine:

— Iți place cuțitul ăsta? Dacă-ți place ia-l, să-ți aduci aminte de mine... Cine știe când mai vii p'aici, ori câte zile oiu mai avea de trăit. Să nu mă uiți așa, repede!...

Căzusem în laț și mă dădusem prins. Cum să-l refuz și cum să nu-i primesc darul? Stam și mă gândeam cum să es din încărcătură. Dar el, luând tăcerea mea drept consimțimânt, înfășură repede obiectul într'o hârtie și mi-l băgă în buzunar până nici nu prinsesem de veste. Eu bâlbâii câteva cuvinte de scuză și, cu destulă păre de rău, i-l dădui înapoi.

Nenea Fanache, însă, nu se dete bătut. Prinse ocazie și nu vroiă s'o scape. Lăsă capul pe un umăr, cum fac copiii răsfățați când vor să te înduplece, și mi se rugă frumos:

— De ce nu vrei să-l iei? De ce nu-mi faci plăcerea? Ori să-ți dau altceva? Stai! Și trăgând un saltar îmi puse dinainte alte lucruri, mai de preț, scumpeturi: o ramă de mozaic cum n'am văzut nici la Murano, o tabacheră rusească, un vas de Vezès, un șir de mătănii de lemn de trandafir, un ac de cravată cu safir,—toate, spuneà, lucruri aduse de prin călătoriile lui de iarnă, numai pentru

prieteni. Și mângâindu-le cu priviri zâmbitoare, cu dărnicia unui sultan, mă îmbiă mereu, să aleg.

— Ia ce-ți place mai mult. Un suvenir... Cu atâta îmi mulțumesc și eu sufletul!

Uite, nu știu ce încăpățănare proastă ori ce mândrie neroadă, mă făcù să rămân nesimțitor la rugămintele înduioșătoare ale lui nenea Fanache. Ca un om rău crescut, ca un mojiç, nu vrusei să primesc nimic, ba chiar îi dădui un răspuns necuviincios:

— Cu plăcere nene Fanache, crede-mă, aș lua... Dar să nu stăruești, eu, cu slujba mea nu pot primi dela proprietari... S'ar putea auzi, s'ar zice că primesc mită. Și nu vroi, zău, numai din principiu...

Nenea Fanache mă privi c'o uitătură miloasă, își adună mărunțișurile, le asvârli cu dispreț în saltar, încuiè răbdător și-mi zise stăpânit:

— Astfel de om sunt eu!

Numai atunci înțelesei mai bine ce am făcut, văzui că am rănit sufletul acestui om de treabă, și vrând să-mi îndrept greșeala, îl rugai să nu se supere și să mă ierte. Dar nenea Fanache, mărinos, mă bătù pe umăr fără necaz și mai adăogă:

— Așa sunteți dumneavoastră cei mai tineri!

Apoi, recăpătându-și înfățișarea lui bună, se duse sprinten în sală de-mi aduse pălăria,

mi-o puse în cap, își luă și el pe a lui și-mi apucă brațul:

— Hai să-ți arăt grajdurile. Și, bucuros că s'a isprăvit așa, îl urmai pe unde vrû.

Cu aceeaș voie bună și prietenie, mai bine de două ceasuri, mă purtă nenea Fanache, iute de picior, arătându-mi lucruri și mai minunate încă. Armăsari englezești, cai de Rusia, cârlani tătărești, vaci olandeze, miei de Merinos, berbeci de Anatolia, porci de Mangălița, — mă rog, herghelii, tamazlâcuri și ciurdini ca de prin povești. Și grajdurile cu curțile lor despărțite după soiul animalelor, și o rânduială, și curățenie! Și îngrijitori harnici, cu tragere de inimă, și pricepuți! Să tot stai și să tot privești! În lumea asta de vietăți necuvântătoare, nenea Fanache se învârtiă cu drag, împărțiă bucățele de zahăr, puneă cu mâna lui câte un braț de lucernă vitelor favorite, ziceă pe nume fiecareia, iar animalele îl răsplăteau cu uitături inteligente și recunoscătoare. Pe toate le iubiă și de toate îi eră milă.

Întorcându-ne la conac, trebuiă să trecem pe la fânării, de unde prinse să latre o droaie de câini care, pesemne, mirosiseră picior de străin: fox-terrieri, prepelicari, basseti, pudeli, și un terre-neuve de toată frumusețea. Nenea Fanache șueră, rosti două nume: *Dolly!* *Muff!* și de după clăi se iviră, somnoroși, încă doi terre-neuve, --- cățeaua și cățelul. Căteș trei erau

o minunăție. Nenea Fanache le mângâie blănille și căinii, care nici nu mai băgară în seamă pe cine lătraseră, venită să se gudure și să se tolănească la picioarele stăpânului.

— Ah! făcui eu admirând puiul de terre-neuve. Par'că e pictat ticălosul ăsta. N'am mai văzut câine așa de frumos!

— Da, e frumos lucru mare — zise nenea Fanache — e frumos și unic... Din trei prășile ăsta singur mai trăiește și nici nu mai cred să mai dea cățeaua, că e bătrână. Nu știu ce le-o fi fost de nu le-a priit ălorlalți. La ăsta mă uit ca la un prinț. Nu l-aș...

Dar eu, răpit de frumusețea câinelui, n'așteptai să-și isprăvească nenea Fanache vorba care m'ar fi împiedecat să mai suflu, și mă luă gura pe dinainte:

— Uite, cățelul, dacă mi l-ai dà, — l-aș primi. Un terre-neuve ca ăsta e visul meu!...

Ei bine, nenea Fanache fu la înălțimea faimei lui și mi-l dete. Nu știu ce-l putuse face să-și calce pe inimă, dar mi-l dete. Probabil, plăcerea de a mă dărui și pe mine cu ceva din casa lui. Căci făcuse o sfortare supraomenească spre a zice, aproape sugrumat:

— E al dumitale...

Vreun sfert de ceas câinele rămase pe mâinile unui argat care-i făcu «toaleta» și-l aduse în casă c'o sgardă nouă-nouță, cu un lanț de nichel tot așa de nou, și gata de călătorie.

Cele din urmă ceasuri ce am mai petrecut în casa dela Meteleu, nenea Fanache nu s'a mai despărțit de Muff. Lângă el pe canapea, cu botul în ceașca lui cu cafea cu lapte ce ni s'a servit pe la patru, împărtășit din toate și cu capul pe capul lui. Și nici despre altceva n'a mai fost vorba.

— Deocamdată, mă învăță, să nu-i dai decât lapte și mămăligă, că e abia înțărcat. Peste vreo două săptămâni supă, legume și iar lapte. Mai încolo, poți să-i dai de toate; dar la carne să nu-l prea înveți și nefiartă să nu-i dai de fel.

Oricât s'ar fi silit să-mi arate că mi-l dă bucuros, nenea Fanache nu-și putea ascunde părerea de rău și eu, înainte de plecare, m'am gândit că fac rău că-l despart de câine.

— Știi ce, nene Fanache, sfârșii prin a-i spune, ți-o părea rău! Nu mai iau câinele...

— Se poate! — se întoarse nenea Fanache la mine muștrător. Se poate una ca asta? De ce să-mi pară rău? Ce, la mine ar trăi el mai bine ca la dumneata?

Ce era să mai zic! Am plecat cu câinele și am lăsat pe nenea Fanache în capul scării privind cum ne ducem, cu melancolia omului care-și birue o durere mare.

Trăsura curții m'a dus până la stația cea mai apropiată a drumului de fer, de unde am luat trenul. Muff era un câine ascultător,

cuminte, ca orice câine de rasă. În trăsură a stat nemișcat la picioarele mele, cu botul pe genunchii mei și întrebându-mă, par'că, cu ochii lui cuminți, ce am de gând cu el. În vagon însă, huruiturile și smiciturile drumului de fer, îl făceau să-și arate mirarea plecând urechia la pământ, iar la pornirea trenului din stații își pierdeă cumpătul și se prăvăliă de pe canapea în brațele mele, chelălăind zăpăcit. Deștept însă, s'a dedat lesne, s'a lungit frumos, a adormit și am ajuns acasă buni prieteni.

L-am dat în grija celei mai bune slugi și, în fiecare zi, înainte de a eși din casă, mă duceam să-l văd și să mă încredințez cum îi merge cu regimul de singurătate din curtea mea. Muff nu pareă că duce dorul alor lui. S'a dat pe brazdă numai decât și a început să se lipească de noi, care-l îngrijeam și-l hrăneam bine.

A patra zi, ce să vezi? Nenea Fanache la mine. O vizită pe cât de plăcută, pe atât de neașteptată. Ziceă că vine să-mi întoarcă vizita dela țară, să mă poștească și pe altădată la el; dar adevărul e că numai câinele îl făcuse să iă drumul. Căci întâia lui vorbă de el a fost și ardeă de dor să-l vadă numai decât. I l-am adus.

Câinele, tânăr, răsfățat, răspunzând oricui îl mângâia, s'a gudurat dela întâia bucă-

țică de zahăr ce i-a dat fostul lui stăpân, cum s'ar fi bucurat la oricine; dar bătrânul a rămas încredințat că Muff l-a recunoscut, și asta i-a făcut o bucurie nespusă. L-a luat lângă el și nu l-a mai slăbit cât a stat, alintându-l și stricându-l cu provizia de cofeturi din buzunar. Iar la plecare mi-a zis cu bunătatea lui știută :

— Vezi cum m'a cunoscut ?

Deatunci nenea Fanache și-a îndesit vizitele și venià la mine de câte ori îl aduceau treburile la oraș, adică de câteori i se făcè dor de câine : cam la o săptămână regulat. În capul uliții puneà caii la pas și ajungeà nesimțit până la poartă; lăsa trăsura în uliță și-l vedeam de pe fereastră cum intră tiptil, ocolind intrarea principală și dând prin dos, pe la curtea slugilor de-și vedeà mai întâiu câinele. Apoi îmi jertfià zece-cincisprezece minute și mie. Vreo câteva săptămâni așa a mers. Dragostea lui de câine mi-l aduceà mereu. Dar și părerea mea de rău că i-am răpit pe Muff creșteà, ceeace m'a făcut să încerc înc'o dată a i-l da înapoi. A fost degeaba. Și atunci iar m'a privit pieziș, cam dojenindu-mă :

— Se poate ! Ori, vrei, pesemne, să nu-ți mai calc prin casă ?...

În toiuł verii nenea Fanache dăduse la moșie o petrecere mare, de-alea vestite, la

care alergase toată lumea și poftise mai tot orașul. Eu, care cam fug de adunările sgomotoase, mă scuzasem, dar îi făgăduisem c'o să-l despăgubesc c'o vizită de alte trei zile, mai pe toamnă. Primise învoiala, punându-mi o condiție :

— Dar atunci să-ți aduci și cucoana...

Eram înțeleși.

A doua zi după petrecerea din urmă, mergând la club, toată lumea care se ospătase la Meteleu se strânse în jurul meu, care mai de care cu o imputare.

— Bine, dar cum ai putut să iei câinele lui nenea Fanache? Cum te-a lăsat inima? Știi că i-ai stricat toată bucuria bătrânului?

— Cum? s'a plâns nenea Fanache? zisei eu mirat.

— Nuuu, Doamne ferește! Cum să se plângă? Ne-a și jurat să nu-ți spunem. Dar, fie, că știi ce e pe el acum? O jale. «Câinele, câinele și iar câinele». Și nu că ți l-a dat; dar i se pare că-i lipsește îngrijirea dela țară. Zice că are o presimțire că la dumneata o să se prăpădească; că e câine de soi care nu trăește ori pe unde, că e singura prăsilă scoasă din nevoi și dacă la el în curte n'au putut trăi odraslele celelalte de asemenea câini, cum o să trăiască la oraș, în aerul stricat de aici, la bucătărie, în curticica păsărilor, nevăzând alți câini... Vezi, de inimă rea, nici nu mai e el cel de altădată!

Vorbele astea mă mâhniră și gata să-l împac pe nenea Fanache, le spusei că-l dau bucuros înapoi și propusei controlorului fiscal, care-și avea drumul spre valea Vedei, să i-l ducă el, numai decât. Căci oricât de scump mi se făcuse Muff, și mie, tot mai drag îmi eră să-l știu mulțumit pe nenea Fanache. Dar nimeni n'a vrut să-și ia astfel de însărcinare.

Toți mi-au declarat că nenea Fanache nu s'ar învoi nici mort să primească un lucru odată dăruit, și că s'ar supăra foc dacă ar ști că ei mi-au spus ceva.

— Ce e de făcut atunci? îi întrebaiu eu, muncindu-mi mintea.

— Știm noi! zise unul. Să-l îngrijești bine pe Muff, să-l ții în viață și să i-l arăți sănătos de câte ori o veni la oraș. Așa o să se mai mângâie.

Cu alte cuvinte să mă pun chezaș de zilele câinelui și nici Dumnezeu să n'aibă dreptul asupra vieții lui. Cam greu lucru!

Toată noaptea n'am făcut decât să mă trudesesc cum a-și scoate-o mai bine la căpătâiu. Nu vedeam decât o eșire; singura cu putință. Prin un om al meu, să momesc logofătul dela Meteleu să ia câinele. Și așa am și făcut. La vreo cinci zile câinele eră dus, cu îngrijiri mari, domnește, în fânăria lui dela Meteleu, lângă ceilalți câini și aproape de nenea Fanache.

Când am făcut socoteala că nenea Fanache

și-a văzut odorul, am luat telefonul și-am cerut Meteleul. Dela distanță puteam minți mai fără de rușine. Mi-am dres un glas întristat și am început să mă vaet că mi-a pierit câinele din curte, că mi l-o fi furat cineva, că l-o fi ucis vreun henger și-l rugam fierbinte pe nenea Fanache, să mă ierte și iar să mă ierte, că n'am fost vrednic să-l îngrijesc și să-l păstrez ca el.

Glasul lui nenea Fanache îmi răsună atunci, dela patruzeci de kilometri, de par'c-ar fi fost dincolo, în odaie. Voios, în culmea fericirii, căută să mă liniștească.

— Nu, nene, nu s'a răătăcit, nici nu l-a ucis nimeni. S'a întors acasă...

— Vezi dumneata! — mă făcui eu mirat. Atunci nici n'aș mai putea să-l țiu în curte. Ar fugi iară... Tocmai când mă învățasem cu el!

— De! — zise nenea Fanache dela Meteleu — n'a putut trăi departe de noi. Dacă a făcut el, săracul, trei poștii mirosind locurile! Bine că nu i s'a întâmplat ceva pe drum.

— Da, spusei eu repede, e semn că trebuie să rămână unde s'a născut.

— Dacă s'a întors! mai spuse nenea Fanache, de! ce-o să-i facem acum.

Trei luni încheiate, nenea Fanache istorisiă cu naivitate prietenilor lui cum s'a întors câinele, cum a ținut de bine minte drumul și cum îi priește lui acuma la Meteleu.

În timpul acesta venià toamna și se apropià și fãgãduiala ce-i dãdusem lui nenea Fanache, cã o sã mã duc odatã și cu nevasta la Me-teleu, — fãgãduialã de care îmi amintise în vreo douã rãnduri și la telefon. Într'o bunã dimineatã ne-am suit în trãsurã și l-am cãlcat la moșie, tocmai cãnd avea musafiri pe niște vecini de prin Zimnicea și din împrejurimi. Cuconet, doamne, domnișoare, domni, crochet, tennis, lãutari, masã, chiulhan... Tocmai de ce fug eu. M'am cãit cã nu-l vestisem, și lui îi pãrea rãu cã mã vedeà fãrã chef. Chiar și el pãrea stãnjenit între atãția oameni gureși și sgomotoși și se țineà dupã mine prin colțuri sã mã roage sã-l iert și sã se plângã cã de ce nu l-am înștiințat, sã-l fi gãsit singur. Cu ocazia aceea am vãzut și pe Muff, care cred cã nu m'a cunoscut, deși mi-a ars o limbã pe obraz de-o țin minte și acum. Am cãutat sã nu-l prea mângâi și nici pe ceilalți cãini nu i-am bãgat în seamã, de fricã sã nu mã bãnuiascã stãpãnul.

De prisos sã mai spun cã și de data aceasta nenea Fanache a fãcut împãrtealã de daruri. Mãtãniile de lemn de trandafir au trecut la gãtul unei doamne tinere, care țopãise douã zile ca o diavolițã la tennis și la crochet și care sãriã de gãtul bãrbaților cum greșiã la un pãhãrel de șampanie; ziceà cã mãtãniile o sã le punã la icoanã, cã ea e o sfântã... Toți

s'au ales cu câte ceva. La mine nenea Fanache s'a înfățișat cu mâinile goale, și și-a deschis brațele într'un gest de părere de rău:

— Dumitale nu-ți ofer nimic, că știu că nu primești *mită*... Iar nevastei i-a oferit un trandafir făcându-mi cu sic, și necăjindu-mă că florile nu se pot refuza.

Până la anul, guvernul care poartă bună grijă slujbașilor ce se 'nvechesc, m'a pus în disponibilitate și rămânând fără treabă, am venit la București, la procopseală. Intr'o seară, căpătând o lojă gratuită, așteptam să se gătească nevastă-mea ca să ne ducem la teatru.

Cam pierzând răbdarea că nu mai isprăvește, mă dusei în odaia ei să văd ce tot zăbovește. O găsii potrivindu-și la mână o brățară înzorzonată și mă supărai:

— Te rog, dragă, să-mi faci plăcerea să nu pui pietre false.

— Ea se umflă de răs, mă luă la lumină și făcù să strălucească nestematele scumpe: aur, smaragd și briliante!...

— Ce e asta? — o întrebai eu mirat: De unde?

Ea, necăjindu-mă și căutând să fie misterioasă, îmi răspunse cu mlădieri de glas:

— Dela un domn...

Mi se păruse că n'aud bine și rămăsesem gură-cască, privind-o. Dar ea nu mă lăsă mai mult în nedumerire și mă lămurì repede:

— Dela moșu Fanache, frate. Atunci... la petrecerea aia. N'ai înțeles?... Cum crezi c'am putut refuză! Mă rugă aproape plângând; mi-a dat-o într'ascuns de tine și m'a jurat — dacă te iubesc — să n'o pun până n'o muri el. Iar în fața ta mi-a dat trandafirul... Acum că...

Adevărat. De curând cetisem în ziare că nenea Fanache și-a dat sfârșitul. Toată averea și-o lăsase obștei satești, iar casele din Me-teleu, statului, — să facă un spital.

— Bietul nenea Fanache! Nici mort nu s'a lăsat de dărueli. Și cum o fi râzând el acum, de-acolo de sus, de lângă Dumnezeu, unde îi e locul, de slujbașul care nu primește mită și de păcăleala mea?!...

PĂCATUL CUCOANEI ASICĂI

E o întâmplare depe vremea holerei dela o mie opt sute patruzeci și opt.

În anul acela se'ncinsese o molimă despre care vorbesc și astăzi bătrânii care mai trăiesc și pot să-și aducă aminte. Și îngrozindu-se de ce le-au văzut ochii atunci, ei laudă vremurile de astăzi, cu doctori, cu laboratoare, cu bacterologi și lazarete. Căci pe vremurile acelea habar n'avea nimeni de toate acestea și lumea se prăpădiă pe capete de holeră, mai cu zile, mai fără zile, cum dă Dumnezeu.

Adusă dela nemți, prin Turaul Roșu, holera aceea vârâse în sperieți pe locuitori și oamenii își luau lumea'n cap fugind, care cum nimeriă, în creierul munților, la țară, ori se'nchideau în casă. Cu toate acestea, afurisita de boală pătrundeă peste tot locul odată cu pâinea dela brutari, cu zarzavatul dela sârbi, ori cu poamele dela precupeți. Puțin știau cum să se

apere și ce să facă spre a se feri de plaga care învineția pe om dintr'odată și-l răpunea în câteva ceasuri de chinuri cumplite, dându-l pe mâna ciocilor încă cu sufletul pe buze.

Venise holera și în Râmnicu-Vâlcea, iar orașenii o primiseră înfiorați de spaimă și cu hohot de groază. Dacă putuse răzbate, până și 'ntr'un oraș de munte, adăpostit și destul de curat, nici vorbă că venise să secere dela opincă și până la Vlădică. Și nimic nu i se mai putea împotrivi. Prin curțile caselor fumegau mușuroaie de gunoiu aprins; boierii puneau să li se facă pâinea în casă; prietenii și cumetriile se scurtaseră; fiecare începea să trăiască pentru sine și ai lui, la vatră, printre clondirele de oțet, de rachiu și lângă samovoarele cu ceaiu, ce clocotiau de dimineața până seara.

Pe când, așa, în Râmnicul-Vâlceii, lumea nu mai știă ce să mai facă spre a se păzi de molimă, o cucoană bătrână și bogată din partea locului, cucoana Asica Șerbeasca, văduvă de mult și femeie căreia îi plăceau adunările și sindrofiile, nu se văită decât că nu-i mai calcă nimenea pragul casei, iar molima o primise mai mult în glumă, liniștită și zâmbind. Căci cucoana Asica, deși bătrână, era femeie sănătoasă. Dădea și-acuma cu pușca ca un pandur, fumă ca un sultan și nu se prea spăimântă de boli și moline, ca orice femeie slabă

și fricoasă. Făcuse ce trebuia să facă, — se'ntelege. Strânsese pe robi și le spusese cum să se poarte, îndoise paza și curățenia și, în isihie, așteptă în catul de sus al caselor ei cu foișor larg, deschis pe valea Oltului, să poștească holera. Și, pe gânduri, trăgea fumurile adânci de tutun, privind, cum norușorul subțire dela țigara ei se contopiă, albastru, în caierul de fum negru ce se urcă, des, din mijlocul curții unde slugile și robii hrăniau focul cu putregaiu, paie și gunoiu, de când se crăpă de ziuă și până ce se înoptă. Cucoana Asica așteptând să treacă molima așa cum venise, eră furată mai mult de alt gând ce de mult nu-i dă pace. Și anume cucoana Asica plănuia cum s'o mărite pe Bălășica, țiganca cea mai frumoasă din toată laia ei de robi, cea mai veselă și mai prețuită roabă a curții, cu Neață, un rob de ispravă, harnic, strângător și foarte credincios pe deasupra.

Bălășica, o astfel de frumusețe și fată cu atâtea însușiri, sprintenă și numai de șaptesprezece ani, învioră curtea cu cântecele ei și descreție frunțile întunecate ale sălașului boieresc, covârșit de angarale, de porunci și de treburi neisprăvite. Ba chiar și pe boieri îi veseliă cu firea ei sburdalnică, cu jocurile și nebuniile ei de fată cu hatâr la stăpână, cu răspunsurile ei istețe, care înmărmuriau pe cei proști și făceau să radă pe cei deștepți. Și nu

rar se întâmplă ca, pe la sindrofiile cucoanei Asicăi, să alunece ochii vreunui cocon mai copticel la trandafirul roșu ce și-l purtă pe sân Bălășica, care învățase să slujească după toate rânduelile boierești, fără să dea greș vreodată. Câteodată se mai întâmpla ca unii boieri să și facă de lucru pe-afară, tocmai când Bălășica eșii cu tăvile golite și cucoana Asica, trează, trăgând cu urechea, prindea râsetele înfundate ale fetei și strănuturile înguturate ale boierilor păcăliți. Poate tocmai că, pentru ca s'o apere mai bine, se și hotărâse cucoana Asica s'o mărite, dând-o de nevastă lui Neață, căruia de mult i se frigea inima după fată, lucru ce nu scăpase din vedere cucoanei celei bătrâne. Numai după roșata ce învăpăiasă obrajii veștezi ai lui Neață, care răspunsese tăgăduind la întrebarea neașteptată ce-i pusese stăpâna, se încredințase cucoana Asica cum că nu s'a înșelat și, frecându-și mâinile grele de juvenciale, se hotărâse. Așa o să fie.

Neață însă se știa pe el. Știa că e flăcău unguresc, ofilit, că e cărn ca un zăvod și că o albeață lăptoasă îi pătează vederea ochiului stâng; că la el nu s'a uitat nicio femeie vreodată și că nu tocmai o mândrețe ruptă parcă din raiu, ca Bălășica, o să-l vrea pe el de bărbat. «Nu, cucoană Asico, nu e de mine așa fată!»

Ș'apoi se mai zvoniă că Bălășicăi îi arde

de Ion dela stână, flăcăul cu sânge tânăr în obrajii rumeni, cu ochii albaștri ca turchezele, cu buzele roșii ca rodia și trupul o sănătate. Și se șoptiă că toate sbengurile, jocurile și cântecele fără rost ale Bălășicăi, tot neastâmpărul ei, porniau dintr'aceea că Ion, flăcăul cel subțirel și mlădios, frânsese de mai multe ori cu brațul lui voinic mijlocul crud al Bălășicăi, care numai la el se gândiă și nici că puteă să-l mai uite. A lui, ori moartă.

Dar cucoana Asica nici de zvonuri, nici de ce se șoptiă nu vroise s'audă. Iar când plănuirile i s'au dat pe față, și Bălășica s'a întristat și a prins să tremure zguduită ca de fiorul morții, nemai știind să cânte și nemai stând din plâns, — cucoana Asica nici nu s'a îmblânzit, nici nu s'a învierșunat. Nu-i place bărbatul? Lasă, c'om vorbi noi mai încolo, după nuntă. Par'că cu dânsa altfel se întâmplase! Nu fusese ea, Asica, fata cea mai nostimă, cea mai bogată și cea mai pețită din vremea ei, după care se scurgeau ochii la o lume și despre care mersese vorba și în județele vecine, de ajunsese să se zică printre tineri:

Cine n'a văzut pe Sica
N'a văzut nimica!

Și unde se uitase părinții ei încotro i-ar fi bătut ei inima și pe cine-ar fi ales dânsa dintre toți

boierii care îi dădeau târcoale? O întrebase oare cineva când îi pusese alături pe cuconul Băluță, urâțul urâților, și dela care și chiorii întorceau capetele? Se gândise careva la anii ei tineri împinși în brațele bătrâne ale cuconului Băluță? Lacrimile ei cine le văzuse? Oftările, cine i le auzise? Și cu toate astea, cum fusese apoi cuconul Băluță pentru dânsa? Cum l-a privit ea, nici la săptămâna după nuntă? Ce fel a fost și s'a purtat el din ziua dintâiu până'n cea depe urmă? Cu ce ochi l-a văzut ea mai pe urmă? Cum l-ar putea uita chiar acum și cu ce evlavie îi pomeneste numele și-i poartă chipul în medalion? Și doar ea era fată de boier mare, una la părinți, cu zestruri să se mărite zece și răsfățul neamului întreg. Și gaură'n cer tot nu s'a făcut. Necum pentru o țigancă, o biată roabă, acolo. Ba mi se pare că se arătase prea slabă cucoana Asica și roaba, simțind, își luase nasul.

În vreme ce cucoana Asica se gândiă așa, ori vorbiă celor cari încercaseră să pună o vorbă pentru Bălașa, holera îndrăznise să se apropie. Din colibețe țărănești se strecură în prăvăliile negustorilor, ba până și prin casele bogate începuse să se furișeze ucigătoarea. Până când, într'o zi, îi veni veste cucoanei Asicăi cumcă chiar pe cumnatul ei, cuconul Iosofache Șerbeșcu, l-a adus mai mult mort dela moșie și că se prăpădește în chinurile iadului, cu cioclii la poartă și fără căutare.

Aș holeră! spusese cucoana Asica, punându-și, totuș, pălăria cu mare grabă să meargă nezăbovit spre a-l vedea pe cumnat. Cine știe ce stricăciune a stomahului! Acuma să nu se mai îmbolnăvească omul de nimic că: holeră! Da' de unde să fie holeră! Și se dusesese netemătoare, să dea o mână de ajutor bătrânului frate al bărbatului ei răposat, care trăia becher și pe care-l știă cam prăpăstios. Pe ciocli, cu care a dat ochii mai întâiu, i-a pus pe goană dela poartă și în casă a intrat fără codeală, ca un doctor vestit dinaintea căruia boalele intră subt pat,— încăreată de doctorii, de pachetele și sticlețe, gata să-și îngrijească cumnatul la care se deprinsese să țină ca la un frate. Dar oricât de semeată și de bărbată ar fi fost cucoana bătrână, când'a văzut ce e cu cuconul Iosofache, în ce hal îl găsește, cum îl schimonosise boala și cum se zvârcoliă, cu genunchii la gură, pe scânduri, unde căzuse răpus de chinuri, nici n'a știut pe unde-i cad turtițele de ismă și sticlele cu doctorii, și a eșit îngrozită, cu lacrimile închegate între gene. Iar pe urma ei au și dat năvală cioclii de l-au ridicat cu cângi, pe boier, mort gata.

Ajungând acasă văduva cuconului Băluță, care simțise primejdia și acum nu se mai îndoia despre holeră, pe dată și-a strigat slugile dela poartă, s'a desbrăcat după uluci, și

după ce s'a curățat în curte cu apă îndoită cu oțet, și-a schimbat toate rochiile și a pus să se stingă var în apa de unde se spălase. Iar îmbrăcămintea, gâtelile, pălăria, le-a lăsat pe toate acolo unde le lepădase, zicând să se aprinză un foc și să le ardă pe toate.

Oamenii curții și începuseră să ațâțe în bă-tătură un foc mare de vreascuri, de paie și de surcele, iar rochiile cucoanei Asicăi aș-teptau, morman, pe locul unde le desbrăcase dânsa, să fie trase cu clește și cârlige și date pradă flacărilor. Intreaga curte se frământă înfricată, dar supusă; țigani se îndemneau unii pe alții și-și făceau inimă fără să cuteze. Singură Bălășica nu se urniă, străină parcă de ce se petrece în juru-i; stă și-și plângea nenorocul cu gândurile furate.

De dimineată, înainte de-a afla despre boala cumnatului, cucoana, deșteptându-se în ape bune, încercase cu vorbă blândă, aproape cu mângâieri, s'o facă pe Bălășica a înțelege că pentru binele ei a hotărât să-i dea pe Neață; dar ea și mai rău începuse să se văicăre, căzuse în genunchi și se rugase duios să nu mai stărue. Roabele spuneau că are să-și facă seamă. Dar cucoana Asica, amărâtă și de știrea ce i se aducea despre cuconul Iosofache, isprăvisse cu ea scurt și plecase la bolnav zicând mâniată slugilor de prinprejur: «Să facă bine să nu mă necăjească mai mult șerpoaica, pentru că apoi schimb

cazaca». Și când, rar, se întâmpla să rostească cucoana Asica astfel de vorbă, se știa că și-a eșit din țâțâni și nu era bine de supusul care a supărat-o.

Cu astfel de inimă o găsisse pe Bălășica întoarcerea cucoanei Asicăi dela mort, teavtura și larmățul țigănesc, spaima ce intrase în oasele slujitorilor, că s'a încuibat holera și la curte. Căpiați, oamenii pășiau, se opriau, tremurau și nu mai înaintau, se duceau și se întorceau, fără ca vreunul să îndrăznească să se apropie.

În locul lor, hainele cele molipsite par'că se mișcau, par'că se ridicau, par'că se înălțau, desgolind un schelet de oase hâde care li se părea că prinde a se plimbă prin curte, în mâini cu secera morții și clănțanind fălcile cu rânjet fioros. Pe când slugile amorțiseră cu ochii la borfele cucoanei Asicăi și cuibul de rochii rămâneà tot pe locul unde le lăsase ea, Bălășica, cuprinsă de un gând năpraznic și făcându-se mititică, se folosì de uluiala lor și, deodată, pieri din locul unde încremenise. Nevăzută de nimeni se furișă după trunchiul unui copac uscat ce-și întindea brațele negre în gol, se desbracă repede și se îmbracă fuga cu lucrurile boierești. Astfel gătită, în fustă și cămașe de olandă, în rochie neagră de otoman, cu talie largă cât un sac pe trupul ei subțire, pe cap cu

pălăria de horbote și flori de liliac, cu briduri de catifea, înnodate pe subt bărbia-i grasuță, se ivi, despletită și învârtindu-se într'un joc sălbatec. Rochiile prea lungi și-le sumesese mai sus de glezna piciorului, horbotele și liliacul pălăriei îi săltau pe creștet la fiecare pas, talia de mătase își bătea mărgелеle negre pe sânul ei tare în învârtiturile smintite, care o amețiau. Căci, voioasă să moară, Bălășica învășmântase holera și vroiă să primească moartea numai decât. Cântând, țopăind, râzând cu hohote și jucând din șolduri, prinsă de o bucurie nespusă, Bălășica strigă cât o țineà gura:

— Puneți-mă, puneți-mă și pe mine cu rochii eu tot pe focul ăsta, arde-m'ar limbile iadului, că până mâine tot mă prăpădesc eu de holeră.

Slugile dăduseră s'alerge ca s'o împiedice. Dar în clipa aceea pe dinaintea lor nu mai trecea Bălășica cea frumoasă; nu mai vedeau pe fata cu gură ispititoare, cu ochii migdalați și făcută să te bage în păcat; în față-le se arăta însăș blestemata de holeră, care îmbrăcând formele unei fete frumoase, venise vicleană, să-i răpuie pe toți. Țigani, țigănci, robi, slugi, se 'nvălmășiau înghesuindu-se, dădeau înapoi și tremurau vargă uitându-se cum joacă, cum cântă și cum se răsucesce arătarea cea neagră care par'că răsă-

rise din pământ. Într'un joc îndrăcit, Bălășica dădeà roate focului ce începe să do-gore, să pâlpaie și să trosnească, sărută vălvătăile cu pulpanele fustelor ce-i fluturau întunecate ca un zăbranic, trecuse cu coada rochiei prin limbile aurii, țăsăturile scumpe începură să fumege, iar curtea întregă se umpleà de un miros iute, de pârleală și de tăciuni. În fața faptului straniu mâinile se uniau reci și inimile înghețau, iar privirile tuturor țintiau pe Bălășica care, acum, se avântà prin mijlocul focului și picioarele ei mici, goale și năbădăioase, începuse să se bășice. Stăpâna casei, care eșise cam pe gân-duri în foișor, să vadă cum i se îndeplinește porunca, zărind ce se petrece și neputând să înțeleagă din capul locului, avusese și dânsa o clipă de slăbire, mai cu seamă că din pri-cina fumului gros ce-o înneacă, nu deslușia bine, și nu găsià nici pe Neață, care, n'ar fi stat cu mâinile încrucișate. Glasul ei strașnic amuțise, ochii o usturau, țigara i se lipise pe gura uscată ca iasca și graiul i se oprià în gâtlej. Dar tocmai pe când făcè o silință mai mare, văzând și pe Neață că intră pe poartă, începeà să strige și slugile, deșteptate din amorțeala lor, alergară cu căldări de apă de stinseră pe nebuna care începuse să se aprindă de-a binele și stà să cadă pe foc, nemai ținând-o picioarele. Hainele depe tru-

pul Bălășicăi căzură sfâșiate de furci; limbile galbene și albastre mistuiră mătășurile și olăndurile ce cădeau depe trupul ei desgolit fără milă, ars pe-alocurea de focul ce-o sărutase de moarte. Iar fata, în cămașa ei de pânză pe care și-o trecuse repede peste cap, cu umerii eșiți, cu sânii afară, o rupse de fugă și pieri pe maidanul vecin între bălăriile înalte, cu brațele în sus, cu degetele rășchirate, cu părul scurtat de foarfeca unei vălvătăi și gonind pe Neață care alergase s'o țină rugându-se și plângând.

A doua zi o culeseră cioclii și stropind-o cu var, o asvârliră moartă într'o groapă stingheară, acolo unde nici Neață n'avu voie s'o urmeze, nici Ion, întorcându-se dela stână s'o mai găsească.

În curtea cucoanei Asicăi, s'a lăsat, după aceea, o tăcere adâncă și mai multe zile oamenii ei n'au făcut decât să stropească, să ardă și să răzuiască locurile atinse de Bălășica; iar maidanului i-au pus foc de-a rămas o pată neagră, fumegătoare, pe lângă care multă vreme n'a mai trecut nimeni. Altcineva nu s'a mai îmbolnăvit de holeră în curtea cucoanei Asicăi și cu încetul și molima s'a stins din locurile acelea.

Vestea despre moartea țigăncii s'a lățit însă ca fulgerul și-o lume întreagă se cruciă de fapta ei. Stăpână-sa, care se bucurase până

aci de-o viață pașnică și tihnită, și-a trăit zilele rămase cu greutatea morții Bălășicăi pe suflet, și s'a lăsat de cununat fetele fără voia lor.

Boierii, cari cunoșteau pe Bălășica depe la sindrofiile cucoanei Asicăi, arătau o mare părere de rău și stând de vorbă, tineri și bătrâni laolaltă, își lingeau buzele și ziceau cu ochii umeziți de închipuiri pătimăse:

— Ei, să fi fost cucoana Asica un bărbat, nu s'ar fi pomenit nici de Neață, nici de Ion dela stână, — și nu mai murià biata, Bălășica de holeră! . . .

MUIERCEA

În casa vărului meu Lambru, domnu Guță Neicu, căruia îi mai zicea și Muiercea, era ca un copil răsfățat. Venià când îi trăznià, cerea ce-i plăcèa, ș'aveà credit până la un pol, ori de câte ori îi trebuia. Fără el nu era sărbătoare în casa lui Lambru și cu poftă vāru-meu nu rādeà decāt de brașoavele lui Guță Neicu.

Guță Neicu era un bărbat nostim, de neam bun, cu știință pestriță, dar fără meserie și de douăzeci ș'atâția de ani se 'nyârtise astfel că mânca, se 'mbracă, jucà poker, mergeà la băi și petreceà cu femeile ca un fecior de bani gata, — fără nicio lāscaie venit. Îi ziceà Muiercea pentru două cuvinte. Întāiu fiindcă toată viața nu se ținuse decāt de femei; apoi fiindcă se gătià, sta la oglindă, își făcèa unghiile și se parfumà mai rău ca o cucoană. De răul femeilor și pentrucă se găsiu oameni cari să-l stricè cu bunătatea, Guță Neicu nu putuse păstrà niciuna din slujbele în care, de

multeori, izbutiseră să-l pună prieteni ca Lambru și alții cu trecere pe la guverne.

Ce-i mai trebuiă lui! Prost să fi fost să-și mai bată capul, când firea îi hărăzise darurile cu care să se strecoare în viață fără să miște un deget. Pe deasupra se ținea bine și arătă mult mai tânăr decât era. Mulți îi invidiau statura nălțuță, mijlocul subțirel, fața fără crețuri, ochiul viu și părul negru, bogat și cutat. Modest de felul lui, nu se prea făliă cu însușirile multe ce-l înzestrau; se simțiă peste fire de mândru, însă, că stă și arată tânăr. Asta întreceă puterea lui de stăpânire.

Așa n'apucă să cunoască pe cineva că-și și spunea vârsta. Uimire, apoi, pe ceice aflau că e cu atâția ani mai bătrân decât s'ar fi putut crede. Și după plăcerea asta se prăpădiă Neicu. Când voiă el, știa să prindă prilejul minunat de bine, mai cu seamă la cafeneaua noastră, unde catadicsia să se abată când se sătură de Capșa și Riegler-ul lui obișnuiți. Auziă, de pildă, pe vreun tânăr că se văita, că-i obosit, că l-a dovedit munca, Guță Neicu, pândind, puneă mâna pe împrejurare:

— Te vaiți dumneata? Ce să mai zic eu atunci! La vârsta mea să te văd...

Cunoscutul căscă ochii, se mira, — se n-țelege:

— La vârsta dumitale? Dar de câți ani ești, domnule Neicu?

— Ghicește...

Prevestit, cunoscutul îl măsură bine și-i dădeă câți mai mulți ani judecă el:

— De... treizeci și cinci, treizeci și opt.

Guță Neicu umflă gușa-i rasă ca o burtă de somn, pudrată proaspăt și zâmbiă fudul.

— Treizeci și nouă, patruzeci, cuteza cunoscutul.

Altul dela masă, cam cu gura moale:

— Patruzeci și doi...

Guță Neicu se tăvăliă, muriă, făcând haz. Apoi bătând cu palma-i grăsuță peste mâna vecinului de masă și răsucindu-și mustața corb mărturisîă:

— Cincizeci și trei nu ziceți? Și se'nfoiă ca un păun, râdeă cu toată gura, de i se vedeau frunzele de aur printre dinți și roșul cauciucului din cerul gurii, și-și lustruiă unghiile trandafirii pe postavul canapelei.

Într'adevăr că se minunau toți câți auziau. Iar de-l întrebă careva:

— Dar cum de te ții așa bine?

El surâzând și din picioare, gata de ducă:

-- Asta-i secretul meu.

Și, încrezut, plecă p'aci încolo, după cucuriri. Pentru o femeie Neicu era în stare să facă adevărate nebunii. Aci se purtă numai cu mustață, aci își lăsă cioc, aci favoriți, — după cum i se păreă că-l plac mai bine iubitele lui. O vară întregă s'a purtat ras și

de barbă și de mustăți, numai ca să fie pe gustul Finetei, o cântăreață franceză, nemângâiată după actorașul ei mort de curând, cu care așa, ras, Muiercea semăna leit-poleit. Noroc că s'a dus franțuzoica în alte țări, și Muiercea și-a lăsat să-i crească iar mustața cea frumoasă, învoaltă și neagră corb.

Dela o vreme, însă, Guță Neicu n'o mai ducea bine. Brașoavele lui nu mai aveau căutare, culegerea lui de vorbe de duh părea searbădă pe lângă «repertoriul» nou și bogat al altor pierdevară tineri, eșiți de curând la iveală și mult mai gustați în cercurile unde până aci, Neicu domniă, stăpân. Nu-i mai mergea de fel, și adesea îl vedea apucând drumul birturilor mici, cu cartelă, pe el care nu mânca decât la Iordache, la Enescu și la Continental. Ajunsese la ananghie, purta rândul de haine cu anul, se mutase într'o odaie săracă și polul vărului Lambru îi rămăsese singurul credincios. În sfârșit se hrăniă cu capuțineră, împușcă francul și-și lăsase o barbă de arhereu, pe care nimeni nu-i mai cerea să și-o dea jos.

Într'o zi aflai că s'a mutat în casa vărului meu Lambru. Odaia de musafiri pe seama lui, fără grija zilei de mâine, îmbrăcat, spălat, frezat și polul de buzunar la săptămână Mai bine ca în sânul lui Avram, și așa cum îi era sortit lui Neicu să trăiască.

Dar am mers să văd cu ochii. Văru'meu Lambru credeà că nu știu și mi-a împărtășit vestea cu o mulțumire creștinească:

— Știi pe Guță Neicu? Și unde mă făceam niz-nai: Muiercea, de. Ajunsesse la aman, n'ò mai puteà duce. Prieteni vechi, ce vrei; l-am luat la mine. Tot stăteà goală odaia de musafiri. Să vezi, s'a săturat de viața lui de pân'acum, e până 'n gât. S'a potolit și stă ca un copil în odaie, unde răsuțește țigări și cetește cât e ziua de mare. Nu-l auzi, nu-l simți; se dă jos numai la masă și aproape că nici nu mai ese. Nu mi-aduce nici o supărare și sunt bucuros că l-am putut culege după drumuri. Atâta i-am cerut: seara să vină de vreme, că, știi, noi ne culcăm de timpuriu și la zece se stinge toată casa. Ce crezi? Mi-a și mulțumit. Mi-a zis: «Dragă, îmi faci și un bine cu asta. E o vreme până merg toate; d'acum în colo!...» Iar după masă ne punem la sfat și spune, și spune, și spune: nici nu știu de unde le mai scoate. Și are un haz: e o grădină. Mie-mi și trebuià așa ceva. Mai de mult să mă fi gândit să-l iau.

— De, i-am zis eu lui Lambru, mai stai să se învechească sita.

El s'a cam supărat:

— Aș, frate, ce te gândești? La vară merge cu noi și la țară. Când i-am spus, mă îndoiam. De, la deprinderile lui, i-aș fi dat

dreptate. Ei, ce zici? Mi-a sărit de gât «Bravo, Lambrule dragă, acolo e de mine.»

Și după aceea m'am dus.

Vreo câteva săptămâni nu l-am mai văzut pe Lambru. Dar pe Muiercea, să jur că l-am zărit într'o noapte, strecurându-se prin gangul dela Bossel, c'o fetiță, de! nu tocmai de lepădat.

Curios, am mers a doua zi pe la Lambru să miros cum o mai duce cu musafirul. După ce am stat câtva de vorbă, despre altele, când să plec m'am făcut că mi-aduc aminte.

— Dar de Neicu nu-mi spuseși? Cum vă mai împăcați?

— Cum să ne'mpăcăm? Nu ți-am spus? Neicu s'a făcut altul.

Mi-am văzut de-ale mele, dojenindu-mă, oarecum, că în cugetul meu îl năpustisem pe om și nici nu m'am mai gândit.

Dar într'o zi, o treabă mă împinse iară pe la văru'meu Lambriu. M'a zărit din casă și mi-a eșit 'nainte, cu mâinile întinse, ca la omul de mult așteptat și tăindu-mi vorba de treburile ce aveam de descurcat împreună, mi-a zis:

— Lasă asta, lasă. 'Om vorbi pe urmă. Nu mă întrebi de Muiercea?

— Nu, zic eu, nu te'ntreb, știu: s'a făcut alt om.

Bietul văru'meu înghițiă în sec, dădeà din

mâini, nu nimerià cum să 'nceapă vorba, — crăpà fierea într'însul,

— Ei, ce-i cu Muiercea? luai eu atunci, ca să-l ajut.

— Nici nu-ți trece prin minte, răsufală el în sfârșit, roșu ca ardeiul și făcându-și vânt cu batista. Nu știi cum m'a dat de rușine? Ascultă și tu. Alaltăeri seară când eșeam dela consiliul de administrație al «Băncii Dâmboviții», începuse să pice. Iau o trăsură din piața Amzei, să viu acasă. Spun birjarului: — În Silvestru, lângă Sinagogă, pela *Pâinea zilnică*. Știi? — Cum să nu știu, îmi răspunde muscalul. De câte ori nu v'am dus eu și v'am ajutat să săriți grilajul! » Apoi, râzând, pe sub mustață: «Ca să nu vă afle cucoana».

Îți place, domnule? Petrece, beà, naiba știe ce mai face, îmi sare gardurile de-l sămuesc birjarii cu mine și mă face să trec drept unul care-și petrece nopțile afară din casă și vine hoțește să nu-l simtă nevasta. Toată mahalaua o fi știind!

Eu, ca să-l mai domolesc, vrusei s'o iau pe glumă:

— Nu e tocmai vinovat. Cum vă purtați voi bărbile... e o mare asemănare.

Dar lui Lambru nu-i ardeà de glumă. Își frângeà mâinile, săltà pe scaun și-și dà palme peste obraz.

Atunci, fiindcă n'aveam de ce să mă mir, i-am spus sec:

— De, trebuiă să te aștepți. Muiercea și om! N'a îmbătrânit el de geaba frate de cruce cu năravul. Capu' face, capu' trage.

Lambriu amuțise pe scaun și mi-a fost milă de el cum rămăsese, șuerând a pagubă, negăsind ce să mai zică și neînstare să iă hotărârea care să desmintă vechea-i slăbiciune pentru Muiercea. De treburi n'a fost chip să punem vorbă în ziua aceea, și l-am lăsat.

Dar când să es pe portiță, s'a luat după mine și m'a strigat înapoi:

— Pleci așa și nu-mi spui nimic? Ce să fac?

— De, știu eu, îi zic. Ești om cu trecere: găsește-i o slujbă și fă-i vânt din casă.

Lambriu clătină din cap și mai fără nădejde încă:

— Slujbă! Cine-l mai pune în slujbă? Îmi plesnește obrazu'. Pe unde a fost, n'a făcut decât boroboate și cu toți s'a puș rău.

— Atunci, îi spun eu, spre a-l împinge la o hotărâre, înghite și taci. Singur ți-ai făcut-o.

El a rămas opărit în grădină și din colțul uliții, trăgând cu ochiul, l-am văzut cum intră în casă, încovoiat, cu brațele încrucișate pe piept, ca omul neputincios să iasă dintr'o încercătură grea.

Altă bucată de vreme n'am mai auzit iară

nimic, nici de unul, nici de altul. Totuș știam că de belea n'a scăpat Lambru și de aia și treburile mele cu el le amânasem. Iar câteodată, când întârziam și eu seara, mi se părea că-l zăresc pe Neicu înhăitat cu femei, pe uliță, ori trecând cu trăsura. Nimeni nu știă, însă, cum o mai duc cei doi prieteni.

Deunăzi în cabinetul ajutorului de primar, la care mă dusesem pentru o expropriere silită, mă întâlnesc cu Lambru. Aveau de vorbă și eu m'am dat la o parte, să aștept până ce-or isprăvi. Dar el, cam stingherit când am intrat, când m'a zărit par'e'a văzut pe Messia, s'a înviorat și s'a repezit de m'a tras lângă biuroul ajutorului de primar:

— De tine n'am secrete. E vorba de bietul Neicu. Știi ce băiat de ispravă e, cât de harnic, dar fără protecție și fără noroc; să-i dăm o slujbă,—și-mi făcè semn să zic ca el.

— Guță Neicu? mă vîr eu, O! harnic, deștept, modest, supus. Mai nimerită alegere ca aceasta nici că se...

— Care? sare ajutorul de primar, scormonind în privirile noastre și cam aspru chiar. Care Neicu? Muiercea ăla cu mustățile țepoase, trase din alifie ungurească și parfumat cu mosc de te trăsnește pe calea Victoriei? Bine, *mon cher*, dar ăla e un...

— Nu, nu, ia repede de tot Lambru, luminat ca de pogorârea duhului sfânt asupra-i,

nu ăla; frate-său, cel cu barbă... Un băiat...
Și-și săruta vârful degetelor făcute mănunchiu.

— A! bun, zise liniștindu-se ajutorul de primar; deși nu-l cunosc, dacă spui dumneata, îl numesc. Tocmai căutam un om de treabă pentru un post de controlor. Trimete-l la mine.

Și apăsând năsturelul clopoțelului electric adause :

— Spun acum să i se facă ordinul. Aș fi fost dezolat să nu pot îndatoră pe domnu' Lambru, singurul dintre amicii noștri politici care n'a cerut, niciodată, nimic.

Seara Neicu a lipsit dela masă și lui Lambru i-au tihnit bucatele ca 'n zilele lui cele bune. Îi spuneă nevastei cum a scăpat cu minciuna și chibzuiău amândoi: chiar de-a doua zi Neicu să se mute, și din odaia de musafiri să facă o odaie de baie, că tot le lipsiă lor. Să mai poftească dumnealui să-și piardă slujba, că-l pune la dușe numai decât. Iar a doua zi dimineăța s'a sculat vesel și s'a dus să-i ducă singur vestea neașteptată.

Dar când a trecut pragul odăiei, și a dat cu ochii de prietenul lui, bietul Lambru a crezut că-i vine ameteală. Barba și mustățile lui Neicu căzuseră sub briciul bărbierului, și pe el l-a găsit ras pepene, stând într'o rână

În așternut și bându-și cafeaua cu sorbituri tacticoase.

Cum l-a văzut, Neicu a sărit din pat și l-a dus în fața oglinzii:

— N'a fost ideea mea. Dar nu e așa că-mi șade mai bine astfel? Știi de ce m'am ras? M'am întâlnit cu Fineta care s'a 'ntors tot neconsolată de actorul ei și mi-a cerut să-mi dau jos podoabele, numai decât. Ce era să-i fac? Nu puteam să-i stric hatârul! Dar spune tu drept: așa e că mă prinde?

Lambriu care-l ascultase cu gura căscată și-a pus mâinile în cap și a plecat ca vai de el, să spună nevastă-si care-l aștepta veselă că scapă de pacoste:

— Nu-ți mai face inimă bună degeaba, draga mea. S'a'ntors Fineta! Muierea s'a ras iară și bunele noastre nădejdi au sburat. De-acum adio odaie de baie și odihnă la noi în casă!

CURTEA LUI NICULA

Cine a cunoscut casa și curtea lui Nicula, cum era până mai an, se crucește de cea ajuns să fie acum. Unde mai e grădina cea cu toate neamurile de flori; lalelele, verbinele și portulacul, merișorul și liliacul? Unde-s roadele cele zămoase, scorușele și zarzările, merele și vișinele? Biata curte ce se pustiește, iar casa din albă ce era, văruiată la Paște și la Vinerea mare, nici n'o mai cunoști! Pe moș Nicula, bătrân, nu-l mai vezi plivind prin răzoare, ori curățind scorușii de omizi. În juru-i acum toate s'au uscat, sau vestejit și s'au păraginit.

Că s'a săturat. L-a prins urâtul. Stă mai mult în casă. Florile se ofilesc nestropite, pomii nu mai rodesc și-l apucă toamna cu scurteica pe umeri, stând pe prispă, cu mâna la gură și cătând în juru-i fără să aibă pe ce-și mai anina un zâmbet. Singur cuc, i s'a făcut viața povară și de multe ori, oftând, se gândește că i-o fi venit veleatul. Fața i se tăbăcește, oasele îl dor și-i e silă de toate pe pământ.

A început să și uite. Portița, cu drugul tras pe dinăuntru, când grădina era numai o floare și pomii numai o roadă, rămâne câteodată la perete, iar lighioanele tabără în curte, de-l fac să iă vătraiul și să le gonească dând guri.

Într'o zi însă pe portiță s'a furișat un pâr-dalnic de purcel. Nu știu cum, că pe Nicula l-a veselit vederea lui, guițatul cel ascuțit, și în loc să pună mâna pe ce-o găsi ca să asvârle după el, a împins portița, l-a lăsat să s'apropie și i-a întins blidul, c'o coaje de pâine muiată în lături. Mascurul lungiă râtul și ar fi vrut să îmbuce, dar simțind mâna lui Nicula pe la urechi, cum dà să-l apuce, s'a lip-sit și a luat-o razna, înfricoșat, spre poartă. Poarta împinsă de mâna lui moș Nicula, stă închisă și neclintită în balamale. S'a silit el purce-lușul să se împuțineze din trup și să-și facă loc pe subt zăplaz, dar ulucile ședeau bătute până la două degete de pământ și n'a avut cum să se strecoare pe subt ele. A dat târcoale porții de-a surda. De bine, de rău, s'a pomenit în brațele moșului, care-l momiă cu mângâieri, iar seara, nemâncat, a adormit subt patul bătrânului.

În zorii zilei l-a deșteptat pe Nicula tră-gând cu dinții de colțul plapomii ce atârna din pat jos pe scânduri. I se făcuse foame și i se asvârliă pântecul frământat. Dà din colț în colț și grohăiă.

Nicula a sărit din așternut și i-a pus dinaintea altă demâncare, iar purcelul mai guițând, mai tremurând, s'a dedulcit. Iar lui Nicula i-a fost drag și-a început să-l iubească. Par'că-i stăteă mai bine casei cu dóbítocul în bătătură și purcelul par'c'o înveselise. Nicula nu se mai simțiă așa de gârbov și cu un picior în groapă.

Nu-l mai luau gândurile ca pân'aci. Așa-i cășună omului la o vreme, tocmai când crede c'a isprăvit cu ale vieții.

Mascurul se făcè purcel, se făcè porc, puneà osânză, pleznià în piele, stingeà cu râțul rădăcinile florilor iubite altă dată, săpà gropi în bătătură. Slăbiciunea moșului: ca pe un copil îl lăsa să facă ce-i place și, de capul lui, rămătorul se întindeà la cașcaval.

Într'o Sâmbătă alt noroc pe moș Nicula. Venind dela brutar cu lipia la subsuoară, parcă-l aduceà Dumnezeu. Între încheieturile ulucilor se zbătea spânzurată și gata să moară o găină moțată ce vrusese să sară ulucile și nemerise cum e mai rău. Fuga a pus mâna Nicula și a scăpat-o. Puică ești, puică să-mi fii.

Când apoi s'a pomenit cu cărciumăreasa Gherghina în curte, ca o turburată, cătându-și pasărea:

— Nu știu, n'am văzut.

Dar dacă a văzut că n'o scoate la capăt cu

vecina, că ea bine-și văzuse pasărea dând să sboare peste gard, moșul s'a hotărât:

— Cât îți face odorul jupâneasă? Și i-a plătit-o cu trei lei, cât ceruse ea.

Un porc și o puică puțin lucru erà acum la o curte ca a lui Nicula, pe care începuse s'o bată fericea! Omului i se deschisese inima. De dimineață s'a înființat la poartă și când au trecut femeile dela sate cu târlele pline, spre piață, unde și-a ales un cocoș turcesc să se minuneze o lume. Coada zvârlieată, creasta ciucure de catifea, gușa fundă de ibrișim, pinteni de călăraș și trupeș ca un craiu.

Atâta aștepta și puica. Și pune-te pe ouat și pe clocit de s'a umplut casa. La tot pasul se împiedecă Nicula de cuibare. Cuibar pe vatră, cuibar sub pat, cuibar după ușe, cuibar în tindă. În primăvară, când a dat drumul păsărilor afară, în curte, mândrețea pământului. Ți-eră mai mare dragul să privești. Nicula numai zăceà de urât și se certà singur că nu-l tăiase capul ce să facă mai de mult. Frumoase florile, cine zice, dulce mireazma lor; dar dacă n'au glas! Pe când păsările cârăie, cotcodățează și înviorează locul.

Acum pe unde fuseseră flori, ca râia se întindeà loboda, grașița, troscotul, dinții babii și cucuta; iar sub corcoduș se lăfăià porcul.

Lumea asta păsărească, s'a mai gândit Ni-

cula, n'o să steà nepăzită. Că la atâtea oră-
tenii rămniau găinariii și uneori chiar și di-
horul își făcea de lucru, pe din dosuri, la
cotețe. Curții îi trebuia un paznic limbut.
Cine nu găsește câine când vreà?

Uite, colo, o potaie sfrejită, mirosind, jin-
tuită pe lângă garduri. «Cuțu-cuțu», și câinele
se uită lung, prepuelnic. Prinse să-l șuere si
detè din coadă. Îi asvârlì un ciolan, și se
încezù. Îi întinse bucătura, și-l momì.

Pe Ursei căruia îi numărai coastele și după
care cădeau șomoioagele de păr împâslit, iar
coada i-o încâlcià, bătă, mărăcinii,—iacătă-l
în curtea lui Nicula, schimbând vășmântul
cel prost și făcându-se un câine frumos. Nu
mai tăceà curtea de gura lui.

Acum dragostea cea mare a stăpânului el
o simțià. C'asa aveà de obicei: cel de pe
urmă venit, era și cel mai răsfățat. Ca și un
părinte cu mezinul lui. Iar Ursei/ răsplătià pe
Nicula cu credința lui, cu paza noaptea și cu
linsul mâinilor toată ziua. Până i-a găsit și-o
cățea. Apoi să bobească culcuș bun cățelilor
și să-i crească în culcușuri moi și curate.

Din căți căței s'au prăsit nici unul n'a dă-
ruit. Ferit-a sfântul! Mai lesne și-ar fi scos un
ochiu. Până la anul s'a făcut leută de câini
în curte, și bănuții lui Nicula, strânși la cio-
rap ca să aibă cu ce-i îngriji de-ale sufletului
Marghioala Cimitirgioaica, se duceau pe gârlă,

Cu vremea i se părură puține și astea. Ce mai găște lătoase, rațe late-n cioc, bibilici țărcațe, curcani cu mărgele roșii, călifari galbeni, n'au venit pe urmă să se desfete în curtea jupânului Nicula! O împărăție întreagă.

Fericit, moșul s'așeză pe scăunelul cu trei picioare, ținând desaga cu grăunțe alături, ciurul cu boabe în poală și: *gâri-gâri-gâri*, la găște, *turlu-turlu-turlu*, la găini, *țigănei-țigănei*, la curcani, *utili-utili-utili*, la rațe, *clu-clu-clu*, la cloțe, *biri-biri-biri*, la câțe, până ce auziau toate de prin buruieni, de pe cuibare, din cotețe, și tăbărau bătând aripile, întrecându-se sburdalnice, să mănânce, fără temere de mâna lui Nicula, care se întindea printre ele și apucă vreo moțată frumoasă de o săruta subt aripi, ori prindea câte un puișor și și-l vâră în sân, la căldură pieptului.

Ce-i mai trebuiă! I se scurgeau ochii de drag.

Dar, așa e omul. De ce are, de-aia tot mai vreă. Mai eră loc, se vede, de-o dragoste nouă în curticia lui Nicula.

Pe vară într'o după prânză fierbinte, cum se prigoriă subt umbra rară a părului mălăeț, lângă râtul porcului și-n ciugulitul pasărilor, cu mâna la boboci, i-se arătară pe zidul vecin doi ochi de aur și-o blană neagră:

— Tii! ce mai motan! Al cui să fie?

Motanul, tânăr haihui, umblă după blestemății și miorlăiă de ți se făceă părul măciucă. Dar lui Nicula i-a plăcut chiar și glasul lui. Pe cine să pună să i-l aducă? Bragagiul din uliță era știut că-i un drac gol. Dacă și școlărilor le eră frică de el cât și de dascălul lor, iar la tablaua lui nimeni nu cutezà! Așa sârb sprinten și dibaci, par'că nici n'ar fi fost «sârb».

— Mă, bai turcule, să-mi prinzi motanul de colo, că pupi firfirica.

— Prindi, bai turcu, prindi.

Cu sacul plin și-n sac motanul, sbătându-se, s'a și înfățișat a doua zi bragagiul:

— Să ti firești, jupân Nicula, bre, că mușcă.

I-a pus sacul în mână, a înfășcat argintul și c'o gură largă până la urechi, rupând cu dinții lui galbeni dintr'un măr pădureț, bragagiul a plecat râzând.

Lui moș Nicula nu-i prea veniă la socoteală să deslege sacul. Îl țineă c'o mână de departe, se uită cum se sbate dobitocul înăuntru, se'ntrebă să nu-i fi pus «turcul» altă dihanie în loc de pisic, până și-a luat inima în dinți. Iar motanul, năsdrașan să fi fost, cum a scăpat pe gura sacului, tocmă în fundul patului s'a cocotat. Moș Nicula sgâise ochii și se uită uimit, răpit de frumusețea pisiului, ce nu

era sălbatic. Din pat, motanul, pui sprinten și alintat se vede pe unde fusese, ca un copil șiret, țop, pe genunchii băt.ânului.

Muriâ și înviâ Nicula, înnebuniâ și iar se încumințiâ :

— Uite-te colo, prokletul... Ptiu! drăcușoru tatii, zăpârste. Și-i puse numele Murzuc.

De-aici încolo dragoste la cataramă cu motanul și zavistie pe toată curtea.

Mai cu seamă dulăii nu se împăcau de fel cu musafirlâcul lui Murzuc. Cum îl mirosiau, șo pe el, să-l facă praf; iar lui Nicula îi săriâ inima din loc. Nu știâ pe ce pune mâna mai întâiu, să-i croiască.

Murzuc habar n'aveâ. Sprinten și ușurel, țâșt, sus, pe ciubucul ușii și începeâ să se spele pe bot, nepăsător. Apoi stâ și se uitâ la stăpân; iar pe câini îi drămuiâ cu priviri înțelepte. Ai fi zis că-i spune moșului: «Nu-ți prinde mintea cu ei, lasă-i». Iar lor: «Proștilor, cu mine vă puneți voi?».

Coada lui Murzuc nu se înfoiâ și gura lui nu știa să scuipe. Mârâitul câinilor nu-l băgâ în seamă; iar de se îngroșâ gluma vreodată, săriâ ca o veveriță unde nemeriâ și de sus se uita caraghios la ei, de să zici că zâmbeste.

Și câinii plesniau de năcaz. Când obosiau gonind pe Murzuc se lungiau jos, toată haita,

și pândiau să scoboare motanul ca să pună gura pe el. Murzuc, hoțoman, se culea și el sus pe înălțime, se încovrigă, șerpuiă coada și-i priviă până ce adormiau. Iar dacă ațipiau, se dă jos, binișior de nu-l simțiă nici naiba și nu se feriă să treacă printre ei, ba îi și deșteptă cu torsul, ori cu coada. Căinii se treziau somnoroși, se uitau la el prostiți și dau înapoi, uluiți. Până ce, cu încetul, ajunsese de-i muiase ca pe niște cârpe.

Nicula leșină de răs și de ce-l vedeă împelițat, de-aia încă și mai drag îi eră ticălosul.

Ajunsesse comèdie curată. Murzuc mergea fudul în fruntea căinilor și ei toți se țineau după el, ca după vodă. Dacă se cățără pe vreo cracă, veniau la rădăcina copacului, che-lălăiau scormonind cu labele, urlau, hămăiau și se rugau din ochi să se dea jos.

El îi lăsă să se tăvălească mult și bine, și după ce-i necăjiă cât îi plăcè lui, săriă la joacă. Și ce joacă! Căinii erau cei dedesubt totdeauna; iar motanul îi biruiă mereu. Din glumele astea se mai alegeau și cu câte o sgârietură pe bot, ce rămâneă neplătită.

Greu i-a fost lui Murzuc până a pus stăpânire pe câini. Curtea cealaltă, pasările, porcul, a îngenuchiat-o dintr'odată.

Toată vietatea curții lui Nicula simțiă că

Murzuc e mare și tare și toți se dădeau în-lături dinainte-i.

Câinii barim, nici nu mai crâcniau. Se dedaseră cu jugul motanului; iar alintările cu care îl împărtășia Nicula li se păreau câștigate cu drept.

Nimeni nu fusese vrednic ca el.

La împlinirea anului Nicula a dat praznic. Hrană îndoită găinilor, rațelor, curcilor, puilor — la toate. Papară bună de urzici bobocilor, boabe fierte curcanilor, orz opărit celorlalte, dovleci grași porcului, rasoale câinilor și lui Murzuc lapte cu pitușcă.

La locul ospățului a venit și Nicula cu rogojina sul, de și-a întins-o între «copii», și s'a pus jos să se desfete.

Pe Murzuc îl gătise cu șirag de boabe de măceș la gât, îi pusese cerceluși de lână în urechi și cordele la picioare. Așa motanul pășia fudul, se mlădiă, glumiă cu câte un curcan, zbură câte-o lipie rațelor leșești, gâdilă câinii pe la boturi și se feriă să nu-și atingă blana de șoricul porcului. Ridică gin-gaș picioarele, călcă de sus, săltă, arcuia șira spinării și-l vedeai: aci lângă o găină moțată, aci în spinarea lui Urseiu, aci jos, pe rogojină, torcând a lene.

Și toți înmărmuriau în față-i.

Când fû să se isprăvească ospățul, odată se avântă sus pe streășina casei, coborî iute

cu burlanul în brațe, se cățără pe canatul ușii, de unde apoi, ca din sbor, veni jos, tumba.

Pe urmă se puse pe genuchii moșului, frecându-și ceafa de barba lui cărunță. Nicula îl apucă cu palmele și-l sărută pe bot. Apoi, singur, și-l așeză pe umăr.

Murzuc își înțepenise coada ca pe-o lumânare, băț în sus și așa, lingușind, se dete pe subț nasul bătrânului. Apoi, moț, îi sări drept în creștetul capului. Își încovoie spinarea ca pe-o diplă; iar de acolo semet, grozav, cu mustețile țepușe, chiorând dintr'un ochiu, prinse să-și privească împărăția.

MEȘTERUL DE CHIPURI

Trebue să-l mai fi văzut undeva, vreodată, pentrucă fizionomia lui nu-mi erà străină de tot și zâmbetul unsuros, din colțul gurii lui cleioase, îmi erà cunoscut. Dar cum îl cheamă și de mai trăește, îmi uitasem de tot.

Mi-a răsărit în cale la o ușe de cafenea cu surâsul omului cu care ai mai stat de vorbă cândva :

— Nu cumperi chipuri de-ale mele? Un leu...

Mi se pare că n'am cumpărat. Îmi lipsià ceva: banii sau pofta de vorbă. L-am lăsat cu mâna întinsă și s'a tras în colțul lui umbros, scăpărându-mă cu priviri grele.

Bietul vânzător de chipuri! Mi-l făcusem dușman. A ținut minte multă vreme și mi-a purtat pică. Până când i-a trecut și, altădată, a venit tot el la mine. Îl jignisem fără să vreau; am înțeles aceasta din felul cum s'a băgat în vorbă:

— M'am perfecționat. Acum să vezi chipurile mele. Dacă nu vrei, nu cumperi. Dar să le privești: sunt prinse din viață și au suflet...

I-am zis să stea jos, l-am cinstit cu o cafea, și și-a deschis prăvălia. O cutie de mucavă, căptușită cu vată dintr'o mânecă de palton vechiu, și înăuntru cu o lume de oameni, sfinți, faraoni, dobitoace, păsări, îngerași,— toate de lut și aproape crude. Am vrut să le pipăi. A sărit în sus spăimântat și și-a acoperit cutia cu mâinile:

—Nu pune mâna; nu, că se frâng. Uite-te așa, de departe; ți-le arăt eu.

Scotea figurile din cutie și le așeză în șir, pe masă, cu bucnria unui copil care-și arată oastea de jucării. Le desvelia pe fie-care din hârtioarele subțiri, le puneă jos cu milă și le priviă nesăturat. Pe una o strânsese temător și o puse de-oparte

— Dar acolo ce ai? îl întrebai eu din întâmplare.

— Acolo? Lasă... e un rănit: papagalul!

— Dă-l încoace. Și schițai o mișcare le-neșe spre cutia lui de mucavă. Dar nu vroia să mă lase s'o ating și-și feriă pachetul sub un șomoiog de vată. Aceasta mi-a atâțat curiozitatea. Am întins mâna mai cu nadinsul:

— Ei, dă să văd, ce dracu, știu și eu să umblu... Dar el tot nu se 'ncredea și degetele îi

dărdăiau peste mâna mea îndrăsneată, ca niște aripi retezate, de cloșcă neînstare să-și apere puiul amenințat. Înșăfacasem pachetul și-l desfăceam din foia slinoasă.

El se dăduse înapoi, pe spatele scaunului, tremurând la fiecare mișcare a papagalului în mâinile mele destul de milostive pentru pășărea lui, șubredă.

— Vezi să nu-l frângi, îmi spuse cu frică în glas și alb de groază.

— Ce să-l mai frâng, că e frânt gata!

— Ciocul, da, — e rupt; dar încolo ce are? Mi-a scăpat jos pe un măidan. Tocmai vroia să mi-l cumpere un cunoscător. E lucru de mare preț. Nici nu se mai pomenește...

Când s'a văzut cu el în cutie, i-a venit inima la loc și se bucură râzând cu gura căscată până în fălci, o oală spartă, din care nu mai eșia nici un sunet.

Atunci întâia oară, am început să-l privesc mai cu luare aminte pe omul acesta, de care mă împiedecasem de-atâtea ori fără să-l bag de seamă. Era slab, cu fața fiartă ca o moșmoană, suptă și cu ochii storși. Mustăța-i cotoroasă, tunsă și pământie, căpătase culoarea obrazilor lui tăbăciți și-i sta cusută ca o coaje de plagă uscată de-alungul buzei umflate. Mâinile lui, nodoroase, îmbrăcate cu păr, eșiau, uscate, pe mânecile fără benți și largi ca două pâlnii. Cu două degete învârtia o sârmă:

— Uit'te sârma asta, îmi zise arătându-mi-o. O vezi! Pe ea lucrez eu; pe ea ori p'un surcel. Sigur c'ai priceput de ce.

— Nu, zisei eu încurcat.

— Vezi, dacă nu te-ai gândit. Dar ia gândește-te puțin... Păi șira spinării? Nu trebuie? Cunoști vreo viețuitoare fără vertebră! Vreo făptură demnă de interesul artistului, se înțelege; fiindcă nu-ți vorbesc de unele târâtoare, de moluște, de protozoari...

— Da-da, ai dreptate, începui să-l asigur din ce în ce mai doritor să-l ascult.

— Dar cum lucrez! Nu ești curios?

Vorbind începuse să se înfierbânte, se făcuse learcă de nădușeală și-și scoase pălăria. Acum îi vedeam și capul ce-i stătuse ascuns sub marginea ciupercii de păslă roasă. Deasupra sprâncenelor îmbâcsite de mătreață, o șuviță de piele lată de două degete arăta că are o frunte și pe tot capul, în sus, ca pe o nucă de cocos, se încâlciă un păr roșcat, ca blana de nevăstuică. Mai mult îi priveam capul decât mâinile care pregăteau cele trebuincioase pentru lucru. Scosese un colcovan de pământ gras și începuse să frământa cu degetele nervoase, ce semănau cu niște coropișnițe scăpate dintr'un mușuroiu. Întindea, răsucia coca pe tipsia de marmoră a mesei; subția, modela: trup, cap, mâini, picioare și cu o frântură de chibrit înțepa ochii, gura,

nasul. Măinile lui zămâsliseră o formă moale pe care o înțepenise împungând-o dealungul cu țepușea de sârmă. Mi-o întinse ținând-o pe deget, de sus, într'o verigă :

— Privește...

— Ce e? îndrăznii eu cu gura moale de tot.

— Satirul cântând din flaut.

— Prostul de mine! Că bine zici, făcui eu bătându-mi o palmă poste frunte. Ceva cam din arta lui Praxitel...

— Ce Praxitel! Ce Praxitel! Unde vezi dumneata pe Praxitel? E arta mea proprie. Să poftească și cioplitorii noștri, dacă le dă mâna!

— Te cred, îngăimai eu.

— Să crezi, apăsă el odată, dacă ești omul care înțelegi ce se pogoară din veșnicia lui Dumnezeu, în opera adevăraților artiști. Critică! Presă! Îmi bat joc. Pe mine n'are voie să mă laude nimeni!

Pe când spunea, fața i se înnoură deodată, duse mâna la falcă și din chibritul cu care înțepase ochii satirului, își făcu o scobitoare :

— M'a lovit durerea de măsea, spuse mușcându-și buza și cu degetele-i grase de noroiu își scoase din buzunarul vestei o sticlură și un ghemușor de vată. Răsuci pe chibrit, întinse în doctorie, își vârî între gingii și cu gura băloasă, pe când scuipă :

— Alină de par'că iă cu mâna...

Măseaua și trecerea unei fuste pe lângă noi, îl smulseră pentru o clipă din preocupările lui de artă. O femeie tânără, cu ochii trași, în care licăreau dorinți neîndestulate, fluturase cu horbotele ei parfumate genunchii meșterului de lângă mine.

Se cunoșteau și ea, cred că într'adins, se dăduse pe lângă dânsul, mai mult ca să-l ațâțe. O salută ca pe-o regină și ea merse de se așeză între câțiva tineri, la o masă veselă de pahare pline. Ploapele ochilor lui mustiră gălbui, pe colțul gurii i se ivi o broboană udă, de jint, și-l văzui că ridică bățul de chibrit, cu care își picase în măseaua stricată, trimițându-i o sărutare lipicioasă de pe buze.

— Mă iubește, râse desgolindu-și gingiile și ducând pământul de vată pe subt nări. Am făcut-o și pe ea. A! de minune am prins-o. Și-mi înfățișă din cutie un chip golaș, negru și mic cât o păpușe din cele ce se vând pe un ban:

— Așa e că seamănă?

— Leită-poleită...

— Când e talent!

— Cum să nu fie?

— Dar du-te de-o spune, de-o scrie, strigă s'audă dușmanii mei; fă-o dacă îndrăsnești și nu ți-e milă de zilele dumitale... Apoi binevoitor și blând:

— Să nu faci una ca asta că te încarci

de doamne-ajută, și n'aș vrea, tocmai pentru mine...

După aceea își strânse păpușile în cutie, așternu un strat de vată pe deasupra lor și se sculă să plece. Din fundul cafenelei îl strigase niște voci:

— Maestre! Maestre! Ce ai mai lucrat? Arată-ne și nouă...

El părea că nu le aude și mă crezui dator să-l fac atent:

— Mi se pare că te cheamă niște domni deacolo, îi zisei arătându-i de unde porniseră glasurile.

— Da-da, îmi răspunse fără să arunce nici o privire într'acolo, i-am auzit. Dumnealor sunt sculp-to-rii vremilor de astăzi, meșterii care șlefuesc cu dalta și fac statui pe piețele publice. Bieți întârziți, domnule dragă. I-aș compătimi, dacă n'ar trebui să râd de ei.

— Râzi, că ai talent.

S'a dus de lângă mine beat de plăcere și mândru ca un împărat, la masa celor ce-l poftiseră și-i făceau o primire zgomotoasă.

*

Deatunci și-a făcut obiceiul. Cum mă ochește undeva, deadreptul la masa mea vine. Își lasă prăvălia de carton pe un scaun și se pune la vorbă. S'a hotărât. O să deschidă o expoziție, o să trimeată la München, n'o să mai

fie prostul de până acuma. Adică de ce ar cultiva floarea modestiei și nu și-ar pune puterile, când știe că dintr'odată numele o să i se scrie cu litere de aur. Îl ascult, fără să-l supăr, cum îndrugă:

— Vechile teorii? Ehe! s'au trezit și nu mai fac două parale. Adevărata artă o dă iluzia, sunt impresiile, sunt formele reflectate pe fațetele diamantului ascuns subț retină. E puterea de sintetizare a ochiului sufletesc care pândește viața și-o prinde ca p'un șoarece, între două degete, fixând-o dintr'o frângere de unghie. Și arta aceasta, dacă vrei să știi, nu-și măsoară proporțiile cu centimetrul. E un adevăr etern că nu tot ce e mare poate să fie și măreț. Pune chipurile mele într'o vitrină, subț clopote de sticlă, gătește cu ele un interior, așează-le în muzee. Acolo le e locul. Și dacă au suflet și dacă trăiesc și dacă sunt calde, puțin îmi pasă de tot ce se poate spune de unul și de altul. Nu vreau, nici nu-mi trebuie nimic dela ei. Ziua de mâine, viitorul, au să vorbească.

— Foarte frumos faci. Te felicit, spusei eu ca să-i fac pe plac.

— Nu e așa? Și degetele lui înhățară un chibrit.

Mi-era frică să nu-l fi apucat iară frigurile de modelat. Noroc că mă înșelasem. Chibritul îi trebuia ca să gesticuleze, să taie linii și

circonferințe în aer, ca să poată desemna mai bine cuvintele.

*

Mă aflu deunăzi într'o expoziție de primăvară. În secția sculpturilor erau artiști, erau amatori, erau diletanți. Era și el. Trăsese de mânecă pe un critic politicos care primise să-i vadă prăvălia deschisă pe brâul unei ferestre. Lumea aceea de dobitoace, de pasări, de sfinți și de oameni de lut îi luase ochii și se miră cum le face de repede cu degetele lui epileptice. Distrat scăpase o observație spusă într'o doară:

— Foarte bine, domnule; dar de ce nu le coci? Uite «madona» asta a dumitale, îmi amintește pe dedeaparte o teracotă dela Louvre, a lui Luca dela Robia: fecioara cu copilul în brațe. Ar fi și a dumitale... numai că așa, mălăiată, par'că e de aluat! Astea trebuiesc dospite, coapte, dacă le lucrezi din pământ!...

Și-a aprins omul paie în cap:

— Să le coc! Unde se mai aude, domnule? Cine ți-a spus dumitale? Să le coc! Ca pe cozonaci, ca pe covrigi, ca pe niște gogoși! Dar fac eu una ca asta? Să batjocoresc arta, s'o profanez! A! te iei și dumneata după cei care vor să mă micșoreze. Să le coc, auzi! Păi alte mijloace, nu mai sunt. Ce nu m'am gândit eu? Și n'am să găsesc? Știi dumneata pe ce cale umblu eu acuma? Urmăresc o descoperire uriașă. Înlocuiesc focul cu apa!

— A! făcù bietul critic uitându-se înminunat la el. Cum?

— Așteaptă să-ți spun; ascultă. Caut o apă, domnule, o baie, cu proprietăți himice necunoscută. Le scald câteva minute și le scot tari, mai tari decât oțelul. Și atunci, să fii bun să-mi spui: care o să reziste mai bine vremurilor? Ceva trainic ca secolile? Pe-ale lor din piețe, din grădini, o să le crape gerul, o să le găurească ploaia, — adio. Ale mele, în dulăpioare de sticlă, sub clopote de cleștar, pe mese de mahon, în sălile tronurilor, în temple, — să mai vezi!

— Bine, spun eu atunci spre a scoate pe critic din încurcătură, dar o să găsești apa aceea?

— Ba bine că nu! E ca și gata. Mă duc să lucrez; mai am să combin un singur praf.

Și apucându-și cutia cu amândouă mâinile, dete fuga pe ușe, fără să se mai uite înapoi.

*

Deunăzi treceam în trăsură pe strada Academiei. Meșterul eșiă dintr'o drogherie cu un clondir mare în mână și ținându-și cutia sub braț. M'a zărit și a început să-mi facă semne bune, să opresc. Era o încurcătură de trăsuri și tramwaiul electric ne zoriă dela spate. S'a repezit înaintea cailor, de era să-l calce un vagon de-al societății celei noi și-l încolțise un

camion. M'am pomenit cu el pe treapta trăsorii mele, strigând și făcând gesturi largi:

— Am găsit ceva și mai bun! Gata...

— Ce? am zis eu, cum nu-mi aduceam aminte despre ce putea să fie vorba.

— Baia, lichidul acela... Le scald în apă de Karlsbad: știi, care împietrește pe loc.

Și săind jos pe trotuar, își scoase o figurină, și-o puse în podul palmei, își ridică brațul în sus, la depărtarea de unde putea s'o vadă mai bine și, strângând pleoapele, începù să privească cu admirația unui estetic.

Trâmbițele unui automobil năbădăios spe-riară caii dela trăsura mea, care cotiră smintiți, pe bulevard în jos. Din goana lor am întors capul să mai privesc odată pe meșterul de chipuri. Rămăsese fericit pe colțul trotuarului, cu gura deschisă, înălțat pe vârful picioarelor, cu pletele bătute de vânt, cătând setos o rază de lumină în soarele orbitor ce se ascunsesese repede într'un nor, picurând o umbră nemiloasă pe roșul părului lui încâlcit, ce-i întunecă fruntea.

Păreà, astfel, o adevărată statuë, crescută din pământ prin puterea unui farmec ciudat, fantazie de-o clipă a unui mare artist.

Dar când soarele, sătul de glumă, își lepădă broboadele de nori depe față, înfăptuirea înșelătoare se topi prin aceeaș vrajă, și pe trotuar nu mai văzui nimic.

ZIUA CEA DIN URMA

DRAMA INTR'UN ACT

Jucată întâia oară pe scena «Teatrului Modern» (direcția
Marioara Voiculescu) la 3 Fevruarie 1913.

DISTRIBUȚIA LA ÎNȚEAIA REPREZENTĂȚIE

LUCA BOLDUR	D-NEI G. STORIN
PETRE BOLDUR	I. MANOLESCU
PAUL BOLDUR	FL. SIMIONESCU
ALECU REZEANU	I. CONSTANTINIU
PROCURORUL	R. POPEA
JUDECĂTORUL	AL. ECONOMU
ELENA BOLDUR	D-NELE ELVAS
NINA	WECERA IONESCU
TINCA	FALIERO

ACTIUNEA SE PETRECE ÎN ZILELE NOASTRE. LA BUCUREȘTI.

DIRECTOR DE SCENĂ : D-1 HARALAMB G. LECCA,

ZIUA CEA DIN URMĂ

Odaie de lucru cu o eșire în fund ce dă într'o sală largă Uși la dreapta și la stânga. La dreapta, în planul întâiu, fereastră. La stânga în planul întâiu, birou, scaune de piele; în planul al doilea la peretele din fund, bibliotecă. În spațiile dintre uși, stânga, o panoplie. La dreapta, în fund etajeră cu cărți și vase cu flori de toamnă; în planul întâiu măsuță de stejar, fotoliuri de piele și scaune la fel. Între masă și fereastră din dreapta o sofa. Pe măsuță un vas cu trandafiri. Ferestrele deschise, luminate de soare. Dreapta și stânga spectatorului.

SCENA I

ELENA, REZEANU, NINA.

ELENA, întâmpinând pe Rezeanu, care intră prin fund.

Bine că veniși Alecule. Mă luasem de gânduri. Ce ai mai mișcat? Ai fost la tribunal? Ai isprăvit?

REZEANU.

Firește că am fost. Și eri, și acum... d'acolo viu. Dar până să se adune judecătorii! Apoi precedente puține, legea, hm! lămurită: dacă pârâatul nu se'nfățișează, se dă hotărârea în lipsă. S'a luat act de certificatul medical ce-ai ticluit, fiindcă n'a vrut să se prezinte la întâia chemare.

ELENA.

Și hotărârea?

REZEANU.

Atârnă de dovezile puse pe masa tribunalului, subt ochii judecătorilor.

ELENA, pe gânduri.

Subt ochii judecătorilor! (Cu alt ton) Sunt destule ca să i se pună în consiliu judiciar.

REZEANU.

Așă crezi tu, dar la tribunal... nu se prea știe. Nu se potrivește socoteala de-acasă cu cea din târg.

ELENA.

Așă de greu?

REZEANU.

Judecătorii vor să se încredințeze cu ochii că e risipitor, că dă polițe'n alb, că iscălește zeci de mii de lei pentru una, că...

ELENA.

Iscălește, știi bine.

REZEANU.

Știu, da. Dar n'o să-l judec, eu. Tu ai vreă să-i scapi averea ce-o să-i rămână dela tine, odată, fără să-l descoperi. Ei vor să pipăie.

NINA, pentru sine.

Biata mama!

ELENA.

Nu pot spune... că e, că a..

REZEANU.

Că e plastograf, că te-a iscălit pe la bănci, c'a ridicat sume de bani, mii de lei, prin falșuri.

ELENA, cu hotărâre.

Nu, asta niciodată. Mai bine...

REZEANU.

Vezi, de-aia nu-mi prea place mie să mă amestec.

ELENA.

Oh!

NINA.

Dar procurorul, nu spuseși, vine?

REZEANU.

După destule codeli, citări de paragrafe din legi, — după o lungă consfătuire cu președintele, văzând certificatul medical, și după ce-am spus că pentru încredințarea lor, ai să arăți toate dovezile, toate, toate, toate... hotărârile, secefestrele, somațiile, protestele, — tot.

ELENA.

Da... secefestrele, somațiile, hotărârile; — arăt.

REZEANU.

Și...

NINA.

Ce?

ELENA.

Și ce încă? N'ajunge?

REZEANU.

Or şti ei. De, sunt datori să purice cu deamăntul.

ELENA.

Dar dacă dau totul în vileag, merge (Cu silință)... la pușcărie.

NINA.

Și se răsfrânge asupra familiei întregi.

REZEANU.

Nu purtă grije, Eleno. M'am înțeles eu cu dânșii. Dovezile astea n'au să fie înregistrate; Numai le văd.

ELENA.

Cine ei? Procurorul doar!

REZEANU.

Și cu judecătorul de ședință. Membrul tribunalului vine însoțit de șeful parchetului. Au să se înfățișeze după douăsprezece, cum ai dorit.

ELENA.

Sunt eu singură, Alecule, că alte urmări n'are să aibă descinderea asta a magistraților?

Că n'au să se lege de falșurile lui și să...
să mi-l închidă, să-l nimicească?

REZEANU.

Îți mai spun odată și înțelege; judecătorii știu de ce e vorba, pricep durerea ta și n'au să ia nici un act de ceeace l-ar putea pierde. Afară de asta ar trebui să fi îndreptat tu o plângere într'adins ca să se sezeze, cum se zice. Lasă, că nu e vorba de pușcărie acum...

ELENA.

La pușcărie! Cât oiu trăi eu, asta nu se întâmplă.

REZEANU.

Atunci liniștește-te. Acum să-mi spui: ești sigură c'au să-l găsească aici când vor veni? Să nu punem oamenii pe drumuri de geaba!

ELENA.

Da... sunt sigură c'o să vină. (Luând depe masă o scrisoare și întinzându-i-o.) Mi-a cerut, iară, bani. Pe tonul lui obișnuit, necuviincios, somativ: treizeci de mii de lei. La bănci i s'a tăiat apa. Am spus să nu se mai libereze nimănu, o para.

REZEANU.

Știe de asta?

ELENA.

Tocmai de-aia zic c'o să vină. I-am trimis vorbă c'am oprit pe bancheri să mai facă plăți pe chitanțe, că dacă s'ar mai încercă o să fie înhățat. Așa că văzându-se constrâns o să alerge încoace...

REZEANU.

Deocamdată, bine ai chibzuit. Și zici că ți-a cerut treizeci de mii de lei?

NINA, ironic.

Spre a face față unei datorii de onoare.

ELENA.

Da. (Cu amărăciune.) De o-noa-re! I-am dat întâlnire la ora pe care am hotărât-o și judecătorilor. Nu se așteaptă.

REZEANU.

Să fie de față și Luca.

NINA.

Cum ar lăsa-o pe mama în clipe așa de grele?

REZEANU.

Dar el pe unde e? Nu-l văd.

NINA.

E dincolo, lucrează la planurile ministerului de justiție. Să-l chem?

REZEANU.

Cheamă-l, da. Să văd el în ce ape se-adapă?

NINA.

El... zice ca dumneata și ca mama. Mă duc să ți-l aduc, unchiule. Ese stânga.

SCENA II

ELENA, REZEANU.

ELENA.

Mi s'a ridicat o piatră după inimă, Alecule. Ce mă făceam eu fără tine. Luca, în ruptul capului, nu primește, și Petre (Clătinând din cap.) Petre nu e în stare...

REZEANU.

Da, știu, cela nu se amestecă, celălalt bolnav; scoate el castanele din foc, unchiu Alecu!

ELENA.

Tu altă autoritate ai, alt rol. Cu frații și-ar fi jucat mendrele, ca și cu mine, mai

la urmă... Parcă eu nu văd cât de neînstare sunt... Nu știu cum să mai mă împart. Înainte de toate trebuie să văd de Petre.

REZEANU.

Dar ce mai e cu Petre? Ii merge bine. La el acum e numai frica; zău, un fel de ipo-hondrie. Plămânul îi e vindecat. De nervi ce mai suferă, crede-mă.

ELENA, tristă.

Binele lui!

REZEANU.

L-au părăsit gândurile negre? Mai umblă să-și facă samă?

ELENA.

Oh! de mila mea, ca să nu mă omoare... mi-a făgăduit. De-acum trei ani, dela Menton, nici nu s'a mai întâmplat. Am pândit și pândesc. Nu, grija asta n'o mai am. Intră Nina cu Luca, din stânga. Luca e îmbrăcat de oraș.

SCENA III

ELENA, REZEANU, NINA, LUCA.

NINA, ținând de mână pe Luca, veselă.

Uite-l. Isprăvise și se'mbracă. Oh! să vezi ce e pe mesele lui, unchiule: creioane, com-

pasuri, vopseli, tuș, măsurători, — o librărie.
Eu nu cutez să pun mâna, de teamă să nu
stric ceva..

Luca și Iorgu își dau mâna. Luca sărută mâna Elenei.

LUCA.

Bună dimineața, mamă.

ELENA.

Nu tocmai dimineața, Luca.

LUCA.

Nici nu m'am uitat la ceasornic.

NINA.

Și cafeaua-i stă nebăută, pe planșetă.

LUCA.

Câte ceasuri sunt? (Privește pendula.) A! cam
târziu.

REZEANU.

Toate cu socoteală, nepoate, și munca cu
măsură. *Ars longa...*

LUCA.

Lucrând, mă uit câteodată.

NINA.

Nu faci bine.

LUCA, mângâind-o pe obraji.

Ei, viața cere, fetiço. Trebuie să ne bizuim pe puterile noastre. Nu e așa, mamă? Dumnezeuata altele ai, nu trebuie să ne lăsăm pe urechea aia...

ELENA.

E ca o imputare asta?

LUCA.

Nu, mamă, e... (După o gândire.) Nu e nimic.

REZEANU.

Zău dacă nu te resfeți tu cu maică-ta. Înțeleg eu ce vrei să spui; te oropsește vrei să zici. (Schimbând vorba.) Să vorbim de cele serioase Luca: consiliul judiciar al lui Paul.

LUCA, nepăsător.

Consiliul judiciar!... Da... aud.

REZEANU.

Ce te-ai mai gândit?

LUCA.

De! unchiule... așa zic avocații, Dumnezeuata așa

povățuești, crede și mama... Eu nu văd zorul. O să facem noi om de treabă dintr'un stricat? Asta e întrebarea.

ELENA.

Luca! Fratele tău mai mare!

LUCA.

Marele nostru escr...

ELENA, tăindu-i vorba.

Nu vrei să mai aud vorba aceea din gura ta și nici nu e adevărat. Își are și el vaza lui prin lume, e primit, îmbrățișat și căutat. Cine ce are să zică? Numai pe mine mă supără. Un copil poate...

LUCA.

Poate să...

ELENA, întrerupându-l.

Ce e între un fiu și o mamă nu privește pe alții. (Căutând să îmbuneze pe Luca cu o mângâiere. Luca se ferește.) Noi, dragul meu, avem să-l apărăm, să-l ținem, să-l ocrotim din puteri.

REZEANU.

Mai mult slăbiciunea ta îl pierde.

LUCA.

N'ajunge că se ducă de râpă, dar și numele ni-l mânjește. Eu o singură datorie cunosc: să ne ferim de noroiul ce stropesc pașii lui prin mocirlă.

ELENA.

Luăm măsurile ce ne sunt în putință.

LUCA.

Nimic n'ai să faci cu asta.

ELENA.

Cu un consilier judiciar ca Alecu i se înfundă.

LUCA.

Îți închipuești. (Lui Rezeanu.) Dumneata, unchiule, știi, ai să pui mână de fier, n'ai să mai încuviințezi cheltueli de prisos și bunul lui eventual n'o să se risipească de tot. Numai că mama, șovăelnică ori constrânsă, înduplecată ori amenințată, o să pregete, o să se moaie...

REZEANU, cu aprindere.

Dac'o face așa, mă lapăd și eu.

ELENA, rugându-se.

Nu, Alecule, mă legătuiesc, îți jur să nu ies din vorba ta.

LUCA.

Tare n'ai să poți fi, mamă. Slăbiciunile dumitale nu cunosc margini. Ai să-i dai. Și ai să-i dai în paguba noastră, a celorlalți doi.

ELENA, cu convingere.

N'am să știrbesc un ban din ce vi s'ar cuveni vouă. Să fur pe Petre! Să-l las bolnav și fără stare, strâmtorat, să nu se poată căuta, sărac. Aș fi o mizerabilă!

Alecu privește lung pe Luca, care a plecat privirile în jos întristat. Nina se dă de-o parte.

LUCA, cu glas stins.

Poate pentru Petre. Da, pe Petre nu l-ai lăsa. Cât despre mine...

ELENA.

Nici pe tine. Nu zice așa. Mă gândii la Petre întâiu, ca la cel amenințat. Tu... tu ai o situație, lucrezi, câștigi, ești sdravăn, pe când el!...

LUCA.

Unul te despoaie și altul se ghemuește într'un colț, ros mai mult de o închipuire...

ELENA.

Cer pentru fratele tău cel mic mai multă milă, nițică dragoste...

LUCA, lui Alecu.

Uite cum îmi înțelege vorbele. Că n'aș iubi pe Petre! Pentru că spun adevărul fără ocoluri.

REZEANU.

N'o învinovăți Luca. Nu mai știe, sărmana! Intre o ușe de pușcărie (Arătând scaunul de lângă fereastră.) ș'un pat de zăcere, te vede pe tine voinic, întreg cuminte. Se'ncrede și se pune sub umbra puterii tale. Susține-o.

LUCA, cu amărăciune.

Mai bine neputincios și bolnav, sau un paria! Astea-ți dau mai bune drepturi la viață, la dragoste.

ELENA.

Nu vorbi așa, Luca.

LUCA, trist.

Ei, mamă, asta se simte.

ELENA, după o pauză.

De ce nu-mi dai un sfat și tu. Te-ai gândit la altceva mai bun? Ai vreun plan?

LUCA.

Nici n'am, nici nu-mi bat capul. Eu nu mă

țin decât de planurile mele tehnice. Ce nu mă lasă să dorm, ce mi turbură odihna nu e, însă, decât grija că până și numele o să ni-l terfelească.

REZEANU, pe gânduri.

Nu ne-om fi gândit destul de bine! Ce zici de toate astea, Eleno?

ELENA.

Noi plecăm și n'are să știe unde.

NINA.

De ce pe ascuns, mamă? Să prea știe. Numai, dumneata, să nu te îndupleci. Să-l trimiți consiliului să se descurce.

LUCA, mame-si.

Am mai văzut noi d'astea. Ca anul trecut. Nici nu plecaseși bine. Te-a urmărit, te-a prins la Viena și cum i-ai căzut în mână te-a și ușurat de douăzeci de mișoare. Ți-aduci aminte ce hotărâre bărbătească luaseși la plecare?

REZEANU.

Atunci de-asurda tot consiliul!

ELENA.

N'o să se mai întâmple, n'o să mai dau, sunt destul de pedepsită pentru ce-am făcut. O s'o vedeți chiar astăzi. Nu mai dau. (După puțină gândire.) Afară numai de ce i-o trebuî la drum... A spus că pleacă...

LUCA, lui Rezeanu.

Poftim!

ELENA.

Ca să se ducă, să-și piardă urma, să nu mai știm.

LUCA.

Ehe, mamă! De-alde Paul nu pier așa cum îți închipuești, de bună voie, ori de rușine. Astora le închide gura o sentință, și de mișelii numa pușcăria îi desparte.

ELENA.

Luca! Luca! pentru Dumnezeu, ți-e frate mai...

Luca își astupă urechile cu palmele. Se aude tușind din dreapta și se ivește Petre, în haine de casă. E slab, umblă încet. Salută zâmbind și se'ndreaptă spre divan, lângă fereastra deschisă. Rezeanu și Luca merg de-i dau mâna. Elena îl sărută pe frunte și el o sărută pe obraz.

Nina îl ajută să se lungească.

SCENA IV

ELENA, LUCA, REZEANU, NINA, PETRE.

REZEANU.

Dar tu, Petre, ce zici?

PETRE.

Despre ce?

LUCA.

De interdicția lui Paul.

PETRE.

A! n'am nici un fel de părere. Nu mă pricep într'astea.

REZEANU.

Din consiliu faci parte, însă.

PETRE.

Care consiliu?

ELENA.

Consiliul judiciar, consiliul de familie, — știu eu?

PETRE.

Mi-ați spus că nu se poate altcum, că sunt dator, ca frate...

LUCA.

De ochii lumii, ca să nu punem străini.

PETRE.

Mai bine mi-ați da pace, mie.

LUCA.

Nu l-am scornit eu faimosul consiliu, tocmai le-o spuneam. Mama crede că cu asta o să pună frâu. Eu unul n'am nici o părere. Știu că Paul n'o să se potolească nici așa.

PETRE, privind afară.

Ce zi luminoasă astăzi!

REZEANU.

Știi cât de bine arăți, Petre! Ce rumen! (Semne de neîncredere la Petre). Ce, iar gărgăuni de-ți năcăjesc mintea? Privește-te puțin, pipăe-te.

NINA.

Ce-i spunem și noi toată ziua!

ELENA.

Şi doctorii. Ce-l mai necăjiau nişte doamne frumoase la Cannes pentru pozele astea ale lui de bolnav!

NINA, necăjindu-l.

Să suferi e să fii mai interesant, mai înconjurat, mai iubit! Câte hatâruri nu se trec unui bolnav! Ce de capriţii nu i-se 'mplinesc! La câte toane n'are dreptul!

PETRE.

Da, tocmai aşa şi eu, de dragul mângâierilor.

REZEANU.

Cam, cam; crede-mă, Petre. Ar fi vreme să te mai îmbărbătezi.

ELENA, mângâindu-l.

Aşa o să şi facă, aşa şi face. Ştie el că altmintrelea nu mai am eu pace şi odihnă pe lumea asta, cât m'o mai răbdă Dumnezeu să trăesc.

PETRE, învăluind-o cu duioşie.

Dar mă plâng eu mamă? Mă fac eu mai bolnav de cât sânt?

LUCA, destul de blând.

De fel nu mai ești bolnav, Petre. Asta trebuie s'o vezi. Tu te lași închipuirilor, crede-mă.

ELENA, încet lui Luca.

Nu-l supără, Luca, nu-l contrazice. Cu binișorul, dulce, — e frățiorul tău mai mic.

LUCA, încet, Elenei.

Cu binișorul? Dar ce-am spus rău?

ELENA, acelaș joc.

Nu, dar... tu... i-se pare. Se turbură.

Se întoarce spre Petre.

PETRE.

Bine, bine, isprăviți. Sunt sănătos, na, și am de gând să mă înham la carul vieții, să vă arăt cât pot.

Dă să se scoale, îi e greu și se lungeste la loc, pe scaun Elena și Nina se duc de-i ajută, îi potrivesc căpătâiul.

NINA.

Stai bine așa?

PETRE.

Da, mulțumesc.

ELENA.

Iei masa cu noi?

REZEANU.

Ba o să mănânc la vreun birt astăzi, să-mi prăznuesc singur cea de pe urmă zi de libertate. Și mă întorc eu la vreme. N'ai grijă.

ELENA.

Îți pare rău de ceeace-ai făcut, Alecule?

NINA, mângâindu-i barba.

Cum o să-i pară rău!

REZEANU.

Aș, de unde! Ba mă și mândresc: goșgozgamite consilier judiciar al domnului Paul Boldur!

LUCA.

Es și eu cu dumneata, unchiule, că sunt amețit dela lucru. Numai țifre verzi, linii roșii și curbe galbene văd pe dinaintea ochilor.

ELENA.

Nu cumva să zăbovești, Luca; și tu Alecule. Sunt douăsprezece fără un sfert; la două-

sprezece și jumătate vin. (Lui Luca) Dejunăm mai târziu astăzi.

NINA.

El nici cafeaua nu și-a băut-o.

LUCA.

Lasă, că ține la mine și masa de seara câte odată. Lucrând mai uiți de foame. (Elenei.) Vre-un sfert de oră numai. E atâta soare pe afară.

REZEANU.

Să nu uiți, Eleno. Astăzi e ziua cea de pe urmă, ziua cea mare... Să-mi fii tare, să nu te mai lași iar cârpă, că vine vorba lui Luca.

ELENA.

M'am împietrit, să vedeți voi, o stâncă am să fiu. (Pentru sine) Ori cât de mult m'ar durea.

REZEANU.

Ei, așa îmi placi. Așa n'o să-mi pară rău nici mie. Incheierile ți-le las. Mai e de iscălit Petre.

SCENA V.

ELENA, NINA, PETRE.

După ce a însoțit pe Rezeanu și pe Luca, Elena vine lângă Petre, care privește afară, prin ferestrele deschise, sau mi-

roase trandafirii din vas. Din vreme 'n vreme, Petre își năbușește cu batista, scurte accese de tuse. Elena se apleacă pe spătarul scaunului și-l îmbrățișează, duios, după gât. Nina își face de lucru, rânduind pe biurou, sau tufănelele în vase.

ELENA.

Ca îngerii ai dormit și azi noapte. Pe la douăsprezece m'am dus și eu de am pus capul. De dimineață, când am intrat, te odihneai încă. Și'n somn zâmbeai ca mic copil, în leagăn.

NINA.

M'a chemat și pe mine de te-am văzut. Dormeai dus. Sigur că ai avut niște vise frumoase.

PETRE.

Da, n'am dormit prost. Tusea mă supără mai rar în somn. Aerul nopții face bine plămânilor, când stai înfășat ca o mumie într'o duzină de plapume, numai cu nasul și gura afară și cu ferestrele deschise.

ELENA.

Am să scot blănurile dela păstrare astăzi, o să-ți fi trebuincioase când s'or răci nopțile.

PETRE.

Când pomenești de blănurile acelea, parcă mă văd la Davos și mă iau fiori...

NINA.

De ce? Acolo ai prins întâiele puteri...

PETRE.

M'apucă groaza... Zi și noapte, iarna, cu ferestrele deschise, în mijlocul troenilor, trei ani de-arândul, la o margine de groapă scobită în zăpezi și ghețuri! Totuș, o groapă e mai frumoasă par'că, așa, de hermină, albă, nepătată...

ELENA, punându-i mâna pe gură, ușor.

Pssst! Ce mi-ai făgăduit? Ce gânduri iară? Cum ne-a fost vorba? Ai uitat?

PETRE.

Ba n'am uitat și'mi țin vorba. O să trăesc până m'o gonî viața. Dar nu știu cum, groapa aceea albă, feciorelnică, îmi răsări iară. Nu pot s'o uit.

NINA.

Să uiți. Nu te-ai făcut bine? N'ai scăpat?

ELENA.

Nimic nu te mai amenință, Petre. Ai să trăești, pentrucă tinerețea ta a biruit, pentrucă ești bun și frumos, — și viața e a celor tineri. Viitorul îți surâde vesel.

PETRE, cu tristețe.

Da! da!

ELENA.

Te-aș lăsa puțin cu Nina, să mai văd pe dincolo. Sunt atâtea pregătiri de plecare..

PETRE.

Vezi-ți de treabă, mamă. Nina a început să se obișnuiască cu bolnavii. Te înlocuiește aproape.

NINA.

N'aș izbuti. Nu-i nimeni în stare de ce e o mamă. Eu... eu încerc, silesc, și sunt bucurasă când nu fac stângăcii, când nu mi se aud pașii, sau nu vărs ceașca cu ceaiu, aducându-ți-o.

PETRE.

Zău, mamă, ce bună e Nina!

ELENA.

Așa e că e bine să ai o soră?

PETRE.

Da. Eu nu mai speram.

NINA.

De-aceea nu trebuie să disperi de nimic.

ELENA, eșind în dreapta, după ce a privit mult pe Petre.

Mă'ntorc îndată.

SCENA VI.

PETRE, NINA.

NINA.

Așa dar, gânduri de ducă iară, și încă mai timpurii ca altă dată. Nu ți-ar fi drag să petreci și cu noi o iarnă? Uite ce toamnă bună avem, ce de soare! Și în casă numai suflete! Te-ar încălzi, poate, mai bine decât razele Sudului.

PETRE, cu avânt.

Ce strălucire au razele Sudului!

NINA.

Ce atâta grabă? Ce-ți lipsește? Poți să rămâi cu noi, ai aici un frate și o soră mai mult, gata să-ți veselească viața.

PETRE, care a privit-o prelung.

O soră și un frate! (Tăgăduind.) N'am frați, Nina. Tu... poate că 'mi poți fi soră. Atât.

NINA, aplecată pe spătarul scaunului.

Asta ți-a rămas de pe când erai bolnav,

o idee fixă. Nu mai puteai să vezi pe nimeni.
Și cu încetul...

PETRE.

Vrei să zici de tine. Cu tine a fost altceva. Îmi erai o străină, te cunoșteam puțin. Pe urmă te-am prețuit. Pe ei îi cunosc de mult. Nu știu cum ar scăpa mai curând de mine. Îmi numără ceasurile, țintesc mizerabila de avere ce le-ar rămâne pe urmă-mi. O parte mai mare în moștenirea mamei.

NINA.

Cine, Luca? (Cu ton imputător.) Petre!

PETRE.

Ei, ei — da, Paul... (Cu silință.) Luca. Cu mine sunt amândoi la fel.

NINA.

Și eu, atunci!

PETRE.

Tu, nu cred. Tu pari o floare delicată ce se păleşte fără soare și se usucă fără noimă, ca trandafirul acesta, de Noemvrie.

NINA.

Nu vorbi așa. Sunt turburări trecătoare.

Și pentru Luca mă jicnești Petre. (După o vreme mai lungă.) Mai bine să schimbăm vorba. Te-ai hotărât: iar Cannes sau la Raguză.

PETRE, cu tristețe.

Mi-e tot una și o să fac pe placul mamei. E sătulă de atâta corvoadă, îi e grea sarcina de îngrijitoare, i s'a urât poate. Și o înțeleg.

NINA.

Ea nu se tânguie și face numai din dragoste. Dar drumurile, poate c'o obolesc. Ce vrei? E și vârsta.

PETRE.

I-ar plăcea mai pe-aproape, și eu tot mai departe o port — tot mai departe! Cât de departe am fost și tot m'am întors!

NINA.

Iar Petre?

PETRE.

Vezi că, dacă mi-e tot una locul, nu mi-e tot una unde. La capătul unui drum lung și fără întoarcere... Ea are nostalgia țării și o apucă doruri biruitoare.

NINA.

Aceasta-i o fericire. Tu n'ai nici un dor de departe?

PETRE.

Nu mi-e permis să am. (Cu alt ton.) Mergem, poate, la Raguza de astă dată. Aud că sunt și acolo grădini de chiparoși, de magnolii și ciclamene violete. (Cu însuflețire.) Simțitu-ți-ai fruntea răcorită de adierile strecurate prin crengile portocalilor? Gustata-i umbra crângurilor de dafini?

NINA.

Tu știi că eu n'am călătorit.

PETRE.

Așa e. (Privind afară pe fereastră.) Au dreptate ei. Ce sunt eu? Buturuga de care se împiedică toți!

NINA.

Pe tine suferințele, privațiile, te fac așa. Tu nici pe Luca nu-l cunoști, măcar că ți-e frate. Încearcă și deschide-i inima, să vezi cât de voios o să alege. Asta ți-ar face bine, ți-ar risipi gândurile... Dar așa cum vă vedeți voi, cum îl privești tu, s'așează o punte de ghiață ce și pe mine mă 'nfrigurează.

PETRE.

Nu încerc, îi cunosc...

NINA.

Atunci iartă-mă, dar tu-l urăști pe Luca!
Așa sună vorbele tale.

PETRE, cu multă tristeță.

Nu. În mine n'au înmugurit puterile astea ce se numesc ură și iubire. Dacă aș fi în stare de o iubire mare, sau de o ură, m'aș disprețui mai puțin. Așa cum sunt, abia de pot scârbi deajuns trupul acesta ne în stare să lupte, cuib de putreziciune, pradă vermilor și'n care unul roade după acum. Îl simt în carne, în sânge, cum se mișcă, cum se urcă și cât e de rece!

NINA.

Oh! Petre, alungă-ți din minte. Taci cu astfel de vorbe.

Intră Elena din dreapta.

SCENA VII

PETRE, NINA, ELENA.

ELENA.

Ei, cum v'ați împăcat amândoi?

PETRE.

Ca totdeauna, bine.

NINA.

Nu prea, ne cam certăm. (Incet lui Petre.) Cât s'ar întrista dacă i-ași spune. (Amenițându-l prietenește cu degetul.) Altă dată să știi că te pârăsc.

ELENA.

Ce?

PETRE.

Glumește mamă. Astăzi am fost mai vesel ca ori-când.

Intră Luca din fund.

SCENA VIII

ELENA, PETRE, NINA, LUCA.

LUCA, intrând.

Am fost exact?

PETRE, ridicându-se de pe scaun.

Eu trec dincolo. De-acum vă vin musafirii. Treburile...

LUCA, cu bunătațe.

Mai stai. Suntem așa de rar împreună și așa de puțin! Din pricina mea pleci?

PETRE.

Nu, nu... Dar au să vie, să nu mă găsească p'aici.

LUCA.

Mai e până să vină. Sau... trec eu la mine.

PETRE.

De ce? Când vă stingheresc eu mai mult de cât până ce mi se deretică odaia?

LUCA.

Știu c'așa faci. Mă fugărești într'una.

PETRE.

Nu fugăresc pe nimeni. Mă duc când sunt de prisos.

Semne de protestare la Luca.

ELENA, încet lui Luca.

Lasă-l precum i-e voia. (Lui Petre.) Fă cum îți place Petre; tu ești impresionabil, cruță-te.

Petre ese încet, cam clătinându-se. Luca-i întinde mâna.

PETRE.

Mulțumesc, mai am o rămășiță de putere.

Ese în dreapta.

SCENA IX

ELENA, NINA, LUCA, apoi TINCA

ELENA.

Când mă gândesc c'o să-l văd iară, mă cutremur. Cu toate astea nu era născut să fie un rău. Crescut la căldura sânului meu și la soarele iubirii tat'său, până încoace era bun și țeseam o pânză de iluzii. Cum s'au spulberat apoi bunele nădejdi, visele! Par'că nici nu mai e acela! Ce-au scos școlile dintr'însul! Ce s'a făcut Paul de care nu se mai sătură tată-său?

NINA.

Poate că de trăiă dânsul...

LUCA.

O! Să fi trăit!

ELENA.

El era bun, dar știa să vreă, și eră tare. Nu ca mine, femee și gata să se 'nduplece numai decât.

NINA.

Acum să te oțelești și dumneata. Destule i-ai trecut. Cumpănește bine ori ce-ai face de-aci

încolo. Să-ți piară de pe gene ori-ce urmă de blândețe. Să pari, cum zicea unchiul, cumplită. Să nu te mai cunoască, să se sperie.

ELENA.

Așa trebuie, da... văd eu. Dar mi-se topește inima, îmi seacă sufletul. Pe urmă ce o să mai fie, nu știu! O să mă doară.

LUCA.

Deprinde-te mamă, ca să nu ți se pară mai greu când l-ai vedea în temniță..

ELENA, tresărind.

Cum Luca? O! Poți fi aspru, fără să fii rău. De mic, tată-tău te dojeniă când nu erai destul de bun cu dânsul. Luca!.. ți-e frate mai mare!..

LUCA.

Ah! mamă, mamă... Cântecul ăsta, slăbi-ciunile tale, nedreptatea, nu fac de cât mă lovesc. Mai mare, măcar că e un ticălos, iar cel mic... șubrezit de boală. Tu, Luca, nici bolnav și nici... nu mai rostesc cuvântul — plătește cu o ticăloasă de sănătate lipsa de dragoste a mamei tale. Până când așa, mamă? Pentrucă mă întreb: stau eu nepăsător la suferințele unuia, nu iubesc deajuns pe Petre? Mă bucur de

nenorocirea celuiilalt, doresc eu răul lui Paul? Inima-mi răspunde într'o sbucnire: nu. Dar tu, vezi, cu felul de a-mi spune, cu imputările fără rost, tu mamă, crede-mă, mă răcești, mă înstrăinezi de unul și mă înăcrești pentru celălalt. Mă privești aproape ca pe un vrăjmaș gelos al lor, când eu nu mă simt de loc așa. Mă bănuiești, mă chinui, mă sângeri. Tresari în fața ori-cărui adevăr spus de mine și orice observare a mea dreaptă, îți încruntă fruntea. Griji ce am ca Paul să nu ne tăvălească numele tu pui stavilă, și încercărilor mele de a pune un echilibru în actele tale nu te 'ncrezi. Sufăr, uite, și mi-aș da bucuros și sănătate și cinste, numai să nu te văd așa.

ELENA, oarecum turburată.

Nu e așa Luca. În fața lor n'am zis nimic niciodată. Am înțeles să povățuești pe Petre, când îl copleșesc gândurile, am încuviințat să dojenești pe Paul pentru nesăbuințele lui măcar că, deși... ești mai mic decât el, și-am tăcut chiar și când mi s'a părut că treci unele margini. Simt eu bine că tu îmi ești un scut, și-ți mulțumesc că mă ajuți. Și bine faci că-mi împrumuți tăria, puterea ta, când a mea șovăe. Dar aș mai vreă... aș vreă, ca de câte ori ești aspru, să suferi ca mine. Să te văd sleit, zdrobit, după fic-ce datorie împlinită. Așa

înțeleg eu. Și dacă mintea mea greșește, să nu'mi iei în nume de rău. Intinde brațul tău puternic și lasă-mă să mă agăț de el cum pot eu, neîndemânatică, înfigând și unghiile chiar, spre a mă ține mai bine...

NINA. pentru sine.

Înfigând unghiile! Dar rănilile!

ELENA, cu aprindere.

Ține-te drept și ține-mă; plânge-mă și nu te plânge.

LUCA.

Îmi ceri mult mamă, îmi ceri ca o alianță și (Intristat.) mie îmi trebuie... eu căutam dragostea ta, ce nu mai vine.

ELENA.

Dragoste! Ai două. Ai pe a soției tale, cea mai frumoasă, și a mea ce, îți lipsește? Ei... Ce dragoste au ei? Nici una întreagă! Stăi lângă mine. Nu mă lăsa să mă 'ndoi, rostește-mi cuvintele ce am de spus, vorbește, hotărăște, mă supun. În fața lui Paul, peste o clipă, o să vorbească și-o să mă mișcă cum m'ai învățat tu, ca o păpușă. Dar când rămân singură, lasă-mă să fiu slabă și când nu mă vezi de cât tu, rabdă-mi lacrimile.

Se aude clopotelul. Elena tresare. Se ivește Tina servitoarea, vestind.

TINCA.

Domnul Paul.

ELENA.

Să intre.

LUCA, încet Elenei.

Adună-ți puterile.

După ce s'a desbrăcat de pardesiu în sală, Paul intră semet, privind de sus. E îmbrăcat după uitimul jurnal. Se înclină ceremonios și ironic. Tinea ese.

SCENA X

ELENA, LUCA, NINA, PAUL.

PAUL, Elenei.

Sper că de astă dată întrevederea o să fie scurtă. N'am timp de pierdut și mai am treburi de regulat înaintea plecării.

ELENA.

Așa dar pleci! Departe?

PAUL.

Cu toată părerea de rău de a vă face pe plac, foarte departe și pentru totdeauna. Te poți felicita că m'ai gonit din țară după ce în casa tată-meu n'am mai găsit loc,

LUCA.

Casa e a mamei și nu ți-a închis-o nimeni.

ELENA.

O știe destul de bine, dar îi trebuiă o frază sforăitoare, pentru debut.

PAUL.

Casa în care a trăit tata, unde a închis ochii, pe care a îmbunătățit-o din munca lui n'am socotit-o și n'o socotesc decât ca a lui.

ELENA.

Vorbe de paradă.

LUCA.

Dela tata nu ne-au rămas averi. Dar ne-a lăsat, scump lucru, un nume nepătat. Decât i-ai pomeni numele în deșert, mai bine nu te-ai osteni atâta să-i pângărești amintirea.

PAUL, plimbându-se neastâmpărat și obraznic, Elenei.

Credeam c'o să te găsească singură. Mijlocirea dumnealui înveninează din capul locului. De-ar fi trăit tata!

ELENA.

Nu te-ai fi înfățișat astfel, poate nici n'ai fi trecut pragul. El nu glumiă, știi...

NINA, căutând să îndulcească lucrurile.

Și unde te duci Paul?

PAUL.

A! Și dumitale trebuie să-ți răspund acum?
Din consiliile de familie fac parte și femeile?

NINA.

O! Paul! Nu te cunoșteam până'ntr'atât!

PAUL.

Să mă ierți doamnă, dar găsesc nepotrivită
mijlocirea dumitale.

LUCA, contenindu-se.

Liber ești să-ți dai drumul cât poștești pe
ziua de azi. E ultima oară când ne calci casa.
Poți să ne dai o probă de limbajul saloanelor
pe unde mergi.

ELENA.

De ce nu te pocăiești Paul, de ce nu rupi
cu trecutul? Hotărându-te, ai putea să rămâi
între noi. Am uită, aș fi gata...

NINA, pentru sine.

Iacăt-o muindu-se!

PAUL.

Nici atâta lucru nu înțelegi? Mai pot eu să rămân o clipă măcar printre cunoscuții și prietenii mei, o lume care mă stimează, după procedarea dumitale? Eu, cu un consiliu judiciar pe umeri!

ELENA.

A cui e vina? Cine m'a împins? Faptele tale. Ce n'am făcut să te păstrez în rândurile oamenilor?

PAUL, rânjind.

Are haz! Ce-ai făcut?

ELENA.

Cum, n'am făcut nimic pentru tine?

PAUL.

Nimic, absolut nimic.

ELENA.

Vrei să răsfoim puțin trecutul?

PAUL.

Poftește.

ELENA.

E cam lung pomelnicul... te prevestesc... În

școli ce isprăvi mi-ai făcut? Repetent, fugar...
Te-am pus în pensioane.

PAUL.

Mare jertfă, ce e drept! Care arendaș nu-și
ține copii în pensioane în ziua de azi?

ELENA.

Te-au dat afară. M'am dus, m'am rugat.
Abia te-au mai primit. Lipseai nopțile, băteai
tunelurile, jucai, răzvrăteai droaia. Te-au alun-
gat iară.

PAUL.

Sburdălniciile vârstei. În sângele meu curgeau
nerăbdările nobile de care nu v'ați dat seama.
Nu școlile fac pe oameni.

ELENA.

Nu te mai primiau nicăeri. Te-am trimis
într'o școală de agricultură. Ți-aduci aminte?
Mi-ai venit peșcheș de Crăciun, dela Grignon.
Nu erai bun de nimic.

PAUL.

Alta mi-eră chemarea.

ELENA.

Chemarea! Dar ce mi-ai făcut, pe urmă,

în liceu la Louis le Grand. Într'un an am făcut drumul la Paris de trei ori, îndoind taxele, ca să te țină.

PAUL.

Am titluri academice.

ELENA.

Dela Gand? Mai pomenești de ele? Le-ai dobândit ori le-am plătit? Visai de diplomație...

LUCA.

Ți s'a făcut un locșor.

PAUL.

Nu m'am adresat dumitale.

LUCA.

Dar ai primit locul dela legația din Viena, dat în hatârul meu.

PAUL.

Mare scofală!

ELENA.

Și de unde mi-ai venit plin de datorii, desbrăcat, gol...

PAUL.

De bine ce trăiam! Ce-mi trimeteai?

ELENA.

Cinci sute de lei peste leafă. Altul ar mai fi pus și deoparte. (După o vreme.) Ce-am umblat de ți-am găsit altă slujbă!

PAUL.

De pomojnic la o judecătorie rurală! Foarte mulțumesc.

ELENA.

Fii de miniștri încep așa. Ai fi înaintat... Te-a pus frate-meu la regie, inspector. Te-ai încăerat cu șefii, cu lumea, luai mită...

PAUL, încurcat.

Asta... asta s'a văzut c'a fost calomnie.

LUCA.

Fiindcă directorul general, prieten, s'a 'nduplecat la rugărilor mele și te-a scos basma curată.

PAUL.

O! legăturile, trecerile dumitale!

ELENA

Mi-ai cerut moșia din Olt. Ți-am dat-o. Pe cei mai pașnici, supuși și cumiți țărani i-ai scos din răbdări. Îi schingiuiai, le necinsteai vetrele, le luai rufeturi și-i dijmuiai nedrept. Și-au luat lumea'n cap, s'au ridicat în potrivă-ți și ai scăpat de mâna lor ca printr'o minune.

PAUL.

Țăranii! Răscoalele! Ah! fiarele! Trebuiam măturați până la unul și tunurile n'au bubuit destul. Îți pare rău că nu le-am căzut pradă apărându-ți moșia? Ardeau conacuri, pătule, tot, de nu le țineam piept cu oștirea. Pașnici, auzi, sălbaticii ăia! Le lauzi fapta canaliilor?

ELENA.

Vitejia ta, dela spatele oștirii, ori mijlocirea mea i-a potolit? De ce le-a căzut brațul și li s'a potolit mânia văzându-mă pe mine? Fiindcă fusesem omenoasă, că le crezusem nevoile, că îi privisem ca pe oameni. Făpturi ca tine ridică satele și stârnesc răscoale.

PAUL.

Apologia răsvrătirilor. O socialistă! (In derâdere.) Ia steagul roșu. Mă închin!

ELENA.

Ce bun mi-ai făcut pe lumea asta?

PAUL.

Te-ai pus de-acurmezișul mereu. N'ai lăsat liberă dezvoltarea idealurilor mele.

ELENA.

Idealurile tale? Plăceri josnice și mârșave.

PAUL.

La Grignon eram un copil... doream de-acasă.

LUCA.

O! duiosul de el!

PAUL.

La Paris nu-mi trimeteai bani, nu mi se împliniă o plăcere, o dorință. Avânturile mele treceau peste zidurile înalte ale școlii. Între țărani, judecător, nu mă puteam îngropă. Cu asta te lauzi?

ELENA.

Biet inconștient, cu văzul întunecat! biet orb!

PAUL.

Îți cunosc vocabularul. Dar nu sunt aici ca să-l mai aud. O să te judece lumea pentru

ceeace faci. Consiliu judiciar mie? Binevoește de-mi numără cincizeci de mii de lei și asigură-mi câte două mii de lei pe lună, la Paris.

NINA, pentru sine.

Parcă erau treizeci de dimineață.

LUCA.

Ți-ai pierdut mințile? Dar de unde ceri? Cu ce drepturi? Te-ai gândit? Ai tocat pân'acum două sute de mii de lei, iar partea n'o să-ți fie toată decât vreo trei sute de mii. Cât ceri e venitul la jumătate de milion. De unde?

PAUL.

Socotelile vă privesc pe dumneavoastră și înc'odată o mai spun: nu dumitale ți-am vorbit.

ELENA.

Dar face parte din consiliul de familie și ți-ar putea fi tutor.

LUCA.

Dacă nu ești cuviincios am să și primesc însărcinarea, pe care, din alte cuvinte, am refuzat-o.

PAUL.

Cine? Dumneata! (Râzând cu hohot.) Aș vrea s'o văd și p'asta!

ELENA.

Totuș e tocmai precum îți spune: n'a primit. Dar lucrul se poate încă. Și aici vorbește pentru mine.

PAUL.

Îmi trebuiesc bani; nu dau socoteală; sunt acte pe cari nici nu le-ați pricepe.

LUCA.

Datoria de onoare de care ai scris, poate?

PAUL.

Ei, da. Știi dumneata ce e o datorie de onoare?

LUCA.

Vezi bine că nu. N'avem aceeaș concepție asupra cinstei.

PAUL, Elenei.

Treizeci de mii sunt pentru a face față cuvântului meu. Cu douăzeci de mii și ce-mi vei numără lunar, pot porni o afacere bănească, cu un câștig mare, în doi-trei ani.

ELENA.

În două-trei ceasuri te-ar curăța la cărți cumetrii de cari te freci zi și noapte.

PAUL.

Măcar de-ați aveà dumneavoastră legăturile mele!

LUCA.

Ha! ha! ha! Foarte mulțumim!

PAUL, batjocoritor.

Mă nebunește răsul dumitale isteț.

ELENA.

Ai să fii cuviincios odată? Te-am primit cu condiție să respecti casa și pe cei dintr'însa Stăpânește-ți neobrăzarea.

PAUL.

Întâiu alții să-și stăpânească ifosele și... înfumurarea.

LUCA, disprețuitor.

Făptură netrebnică!

PAUL.

Ai puteà vorbi mai de jos. Ți-ar sta mai bine. Ia încearcă. Nu vezi că nu te prind aerele?

LUCA.

Scurtează-o că n'am chef de lungit vorba.
Ce vrei nu se poate.

PAUL.

De-a treia oară îți mai spun că nu te
întreb pe dumneata. Eu am (Cu oarecare sfiială)...
o mamă.

ELENA, mișcată.

Nu-mi mai zice astfel. De mult ți-ai pierdut
mama. Ai în față-ți o judecătoare împietrită,
care stă să-și rostească hotărârea (Cu greu.)
hotărâre ce poate să fie osândă, ce-ți poate
deschide o gură neagră, la poarta căreia, nesocotitule,
ai bătut și bați fără știre. Gura aceea
se chiamă (Abia poate rosti)... pușcăria.

PAUL, peste măsură de cinic.

Pușcăria? Eu? Aș vrea să știu pentru-ce?

LUCA.

Nu-ți simți conștiința încărcată? Nu roșești?
Dar polițiile falsificate?

PAUL.

Înainte de a spulberă clevetirile astea, cer
să fim singuri.

ELENA.

Nu văd pe nimeni străin.

PAUL, privind pe Nina.

Doamna!... Nu crede că e indiscret?

ELENA, pentru sine.

Să-i mai fi rămas un strop de rușine!

NINA, vrând să plece.

Sunt gata. Te-ai făcut un gentleman desăvârșit Paule.

LUCA.

Ticălosule, ți-am răbdat destul. Soția mea e în casa ei, pe când tu...

Își învinge un gest amenințător.

NINA, spăimântată, ținând pe Luca.

Nu te iuți Luca, nu te potrivî lui... (Batjocoritoare). Domnul aduce frumoasele apucături dintr'o lume necunoscută nouă.

Vrea să iasă.

ELENA, oprind-o.

Nu, nu, ai să stai. Ești fata mea și n'avem nimic să ți ascundem.

LUCA.

Rămâi, Nina, n'ar înțelege lecția ce i-ai da eșind.

NINA.

Cu toate astea, lasă-mă să mă duc, Luca. Urechile mele pot să n'audă lucruri de cari voi nu vă puteți scuti. Bine spune: n'am la ce vedeă cât de jos poate să cadă un om. Rămâneți voi care n'aveți încotro altfel.

LUCA.

Ai, poate, dreptate.

Nina ese.

SCENA XI

ELENA, PAUL, LUCA.

PAUL, după ce a așteptat să iasă Nina, Elenei.

Ascultă-mă odată. M'ai crescut fără să pricipi cine sunt. Odată nu te-ai ostenit să-mi cercetezi sufletul care mă deosebește de ființele ce te înconjoară...

LUCA.

Ți s'au deschis toate porțile unui drum frumos.

PAUL.

Unui traiu mediocru, obscur, de rând... ca acela pe care-l duci dumneata.

ELENA.

Ca pe o firmă ți se cetește pe frunte mișelia. Taci.

PAUL, provocător.

Îmi place atmosfera asta încărcată, războinică. Mă înnebunesc scrâșnirile, furiile și ocările dumneavoastră. Dar nu v'ați găsit omul. (Elenei.) Până ce mai răspund de mine, bine voește de numără.

LUCA.

Și nu te îngrozești de vorbele tale, nenorocitul? Pe unde apuci? Nu vezi ce te pândește de la spate?

ELENA.

Copil nesăbuit, deschide ochii. Îți pierzi cum-pătul, și povârnișul pe care aluneci te duce într'o prăpastie fără fund. Te sfarmi...

PAUL.

Mai lesne voi...

LUCA.

După ce-ai falșificat, ameninți?

PAUL.

Ce am falșificat? Să descurcăm odată po-

vestea asta! (Arătând pe Elena.) C'am iscălit-o pe ea? Pentru câte-va mii de lei! Ei și? N'am iscălit pe un străin. Și pentru ce? (Lui Luca, apăsător.) Un suflet secătuit, ca al dumitale, nu înțelege aiurările, frigurile, aprinderile ce mă fură pe mine și mă sorb. Ceeace voi nu pricepeți, sunt vârtejuri, înălțări de unde, (Lui Luca.) pe dumneata te văd mic ca pe o furnică. E viața în toată măreția ei! Sunt setos s'o beau. (Elenei.) Nu mă condamna să tânjesc în umbra și besnele ce vă învăluie aici. M-ai chemat să'mi dai...

LUCA.

Cine te-a chemat?

ELENA.

Ai scris să te primesc. Nu ți-am răspuns. Ai scris iară. Am stat la îndoială, m'am gândit mult... Credeam că în casa părintească, amintirile, locurile pe unde ai crescut, au să te recheme. Speram că ai să te regăsești cel de odinioară, că ai să te scuturi și să-ți pară rău. Și, nădăjduind, am trecut peste toate, te-am primit. Iar acuma? Mă îngrozesc de tine.

PAUL.

Slăbește-mă cu frazele. Știu cum vorbește în dumneata lăcomia, egoismul, sgârcenia. Îmi sunt pline urechile. N'am venit să-ți aud scâncelile

și să te văd jelind pe niște mizerabile de bilete de bancă. Să plângi după ce te vei despărți de ele și după ce-oi pleca eu să-ți topești nemângâierea într'aceluia care-ți atâță vițiul... După ce-oiu eși din mijlocul acesta desgustător în care vă scăldați.

LUCA.

Ia seama, te pot costa scump cuvintele astea.
E o margine...

PAUL.

Pe mine?

ELENA.

Pe cine nu mai știe ce spune. Bine faci de mi te arăți așa: vorbă bună n'ai să mai auzi dela mine.

LUCA.

Știu eu ce ți-ar trebui dumitale... Avem măsuri mai drastice atunci.

PAUL.

Nu mă jignește ce vine dela dumneata. (Vără mâinele în buzunare și, într'o ținută destrăbălată, măsoară pe Luca.) Ai putea să-mi spui ce mi-ar trebui? Eu ți-aș putea arătâ pe loc. Sunt gata.

ELENA, după ce l-a privit o clipă, întorcând capul cu silin

Ce ținută desmetică! Un derbedeu? O hai-
mana? Un apaș? Pe cine am în față?

PAUL.

Așa îmi zici? Am să fiu atunci.

LUCA.

De ți-ai găsi o fărâvă de mândrie, te-ai
face apașul tău însuși. (Arătându-i panoplia cu arme.)
Alege.

ELENA,

De cât mâine-poimâne ocnaș, — mai
bine. Acum și eu ți-o zic.

PAUL, scoțând revolverul din buzunar.

Păstrați-vă ruginile acelea din perete. De-
acuma ori îmi rânduieți viața cum mi se cade, ori...

Invârtește revolverul în mâini, e peste măsură de dârz.

ELENA, spăimântată.

Își face samă!

Dă să mijloacească.

LUCA.

Nu te teme mamă: e prea poltron pen-
tru asta.

PAUL.

Poltron eu?

LUCA.

Mișel.

ELENA, zdrobită.

Din creștet până'n tălpi.

PAUL.

Taci din gură. Înghițiți-vă otrava. Isprăviți!
Să nu fie vina mea...

LUCA.

Bagă fieru-n buzunar, auzi?

ELENA.

Sau chem!

PAUL.

Așaa?

Mănuște arma cu iuteală. Țeava e un moment în
dreptul Elenei.

LUCA.

Pe mama? Nelegiuitule. Stai! (Se repede să-i
smulgă revolverul.) Pe cine țintești?

PAUL.

Pe cine-o fi sorțit. Nu mai aleg.

Luptă piept la piept între Paul și Luca care caută să-i răpească arma. Elena vine între ei. Se ivește din dreapta Petre, adus de zgomot.

SCENA XII

ELENA, LUCA, PAUL, PETRE.

PETRE, din prag, cu batista la gură.

Ce e asta? Nu se mai isprăvește? De ce-l mai primiți în casă?

ELENA, fără să se despartă de grupul din stânga care întoarce spatele lui Petre, pe când lupta continuă.

Petre! Tu n'ai ce căuta. Du-te dincolo. Nu te turbura. N'ai grijă. Am pe Luca... Sunt în siguranță. E nebun...

PETRE, dând înapoi, din pragul ușii din dreapta.

Să plecăm odată din iadul ăsta. Îmi scot sufletul... vor să mă omoare... E ziua cea din urmă... Diseară chiar, plecăm, plecăm.

ELENA, făcându-i semne desnădăjduite să iasă.

Bine... da... negreșit, plecăm. Liniștește-te... Treci dincolo.

Luptând spre a desarma pe Paul, arma se descarcă. Glonțul lovește pe Petre.

PETRE, duce mâna la piept, îl podidește sângele pe gură.
Se învârtește pe loc, se împleticește, geme stins, cade.

Ah! Hmmm...

ELENA, desprinzându-se din grup, vede pe Petre căzut,
aleargă nebună.

Oh! Petre! Petre! Cade fără cunoștință.

SCENA XIII

LUCA, ELENA, PAUL, PETRE, NINA.

NINA, alergând din stânga.

Ce s'a 'ntâmplat? Petre! Mamă!

LUCA, ținând pe Paul încolțit într'un jet, fără a vedea ce
s'a întâmplat.

Mamă. Ești lovită? mamă? Nina, fuga...
ajut-o.

Nina aleargă, nu știe cum să se împartă între Petre și Elena.
Vede clăbuci de sânge pe gura lui Petre. Țipă.

NINA.

Luca! Petre mort! Doamne!

Luca a dezarmat pe Paul care rămâne în jet, într'o mare
prăpădenie, cu capul în mâini.

LUCA.

Ah? Fiară sălbatică! Ucigaș! Ce-ai făcut?...
Mamă! (Aleargă s'o ridice. Elena începe să se deștepte, nu

înțelege, vede pe Petre, își dă seama, geme grozav). A fost un blestem, mamă. Pătați!... Mânjiți... Sânge! Noroiu!...

Ridică pe Elena și ajutat de Nina o așează pe un scaun.

ELENA, plângând din adâncul inimii.

Copilul meu! Petre! Petre!...

Pierde iară cunoștința.

LUCA, inspirat, merge la birou, scoate un pachet cu bilete de bancă, se duce și ridică cu scârbă pe Paul de guler, îi pune banii în mână.

Ține... ia... și fugi, bătut de Dumnezeu, monstrule... Treci oceanul, piei... să nu ți se mai simtă urma. (Elena deschide ochii, vrea să vorbească, nu poate, incuviințează cu un gest disperat). Cât mai e vreme... fugi!

Se ivesc magistrații în fund, însoțiți de Rezeanu.

SCENA XIV

ELENA, LUCA, PAUL, PETRE, NINA, PROCURORUL,
JUDECĂTORUL, REZEANU

Când se ivesc magistrații, Luca asvârle revolverul din mână, pe scânduri lângă trupul lui Petre. Paul a dat să iasă. Zărind pe magistrați, se pipernicește în colțul din stânga, lângă bibliotecă.

REZEANU, arătând judecătorilor.

P'aici.

PROCURORUL, intrând din fund, fără să vadă pe Petre căzut pe sofaua din dreapta, lui Luca, ce stă rezemat de birou abia ținându-se.

Am fost chemați... Pentru cauză de boală, tribunalul a încuviințat ascultarea la domiciliu a...

REZEANU, dând cu ochii de cadavrul lui Petre și văzând pe Elena și pe Nina mute de durere.

Eleno! Luca! Pentru Dumnezeu! Petre mort?

JUDECATORUL, întorcându-se să vadă.

Ce este?

PROCURORUL, după ce s'a întors și el.

Un omor!

În acest timp Luca a privit lung pe Elena, a cumpănit și se hotărăște.

LUCA, cu glas stins, ca un halucinat.

Nu! (Elena deschide ochii, aude și plânge.) O nenorocire ce de mult ne amenință... Fratele meu Petre... neurastenic... mai încercase. Acum... o criză sufletească mai tare... (După o mare efortare.) S'a sinucis! (Ținându-se de scaune, năucit, se duce și îngenunche lângă Elena. O ia în brațe și-i grăiește duios

plângând.) Mângâe-te mamă, nu mai plânge...
Mai ai o iubire... Primește-o!

ELENA, se aruncă în brațele lui Luca și isbucnește în
plâns amar.

Luca...! Luca...! Luca...!

Nina, Rezeanu și magistrații vin lângă dâșii. Pitindu-se
și tremurând, Paul fuge pe ușa din fund.

C O R T I N A .

CUPRINSUL.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
<i>Notiță biografică</i>	3
IN ULIȚA UDRICANILOR	7
GREȘEALA	21
LA MASA CALICULUI	30
NENEA FANACHE	41
PĂCATUL CUÇOANEI ASICĂI	59
MUIERCEA	72
CURTEA LUI NICULA	83
MESTERUL DE CHIPURI	94
ZIUA CEA DIN URMA	109

VERIFICAT
2007

CARTEA ACEASTA S'A TIPĂRIT ÎN
LUNA OCTOMVRIE, ANUL UNA MIE
NOUĂ SUTE DOUĂZECI ȘI UNU.
ÎN ATELIERELE TIPOGRAFIEI
"JOCKEY-CLUB", I. C. VĂCĂRESCU,
STRADA UMBREI No. 4, BUCUREȘTI

